

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ühiskonna ja infoprotsesside analüüsi õppekava

Eveli Voolens

Spetsialistide hinnangud perevägivalda toimumisele ja abi saamise võimalustele Eestis
COVID-19 leviku ajal

Magistritöö

Juhendaja: Kadri Soo, MA

Tartu 2021

Sisukord

1. Kirjanduse ülevaade	6
1.1. Perevägivalda mõiste.....	6
1.2. Perevägivalda liigid	7
1.3. Koroonaviiruse (COVID-19) levik Eestis	8
1.4. Sotsioökoloogiline süsteemiteooria.....	9
1.4.1. Makrosüsteemi tasand.....	10
1.4.2. Eksosüsteemi tasand	11
1.4.3. Mikrosüsteemi tasand	13
1.4.4. Individuaalne tasand	14
1.5. Perevägivalda esinemine Eestis.....	15
1.6. Abisaamise võimalused vägivalda korral Eestis	16
1.7. Probleemiseade	18
2. Metoodika.....	19
2.1. Andmekogumismeetodid.....	19
2.2. Valim	20
2.3. Andmeanalüüsi meetod	20
2.4. Uuriija refleksioon.....	21
3. Tulemused	22
3.1. Perevägivalda ohvrid	22
3.2. Vägivallast teatamine ja abi otsimine koroonaja ajal	23
3.3. Ohvrite abistamine koroonaviiruse ajal ja teenuste kvaliteet	28
3.4. Koroonaviiruse leviku mõju perevägivalda toimumisele põhjustele	32
3.5. Koroonaviiruse leviku mõju vägivaldses peres elavatele lastele.....	37
3.5.1. Vägivaldses peres üles kasvamine	40

4. Arutelu	43
4.1. Perevägivaldast teatamine ja abi otsimine.....	43
4.2. Ohvrite abistamine koroonaviiruse leviku ajal.....	45
4.3. Perevägivalda põhjustada võivad tegurid.....	47
4.4. Koroonaviiruse leviku mõju vägivaldses peres elavatele lastele.....	50
Kokkuvõte	53
Kasutatud kirjandus	57
Lisa 1. Intervjuu kava (Ohvriabi)	64
Lisa 2. Intervjuu kava (Tugikeskused)	67
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	70

Sissejuhatus

Perevägivalda tuleks vaadelda kui avalikku ja ühiskondlikku probleemi (Walker, 1990), seda eriti olukorras, kus koroonaviiruse levik mõjutab inimeste elu suuresti. Koroonaviiruse ehk COVID-19 leviku alguspunktiks võib lugeda 2019. aasta detsembrit, mil esimene haiguspuhang leidis aset Hiinas, Hubei provintsis. Kiirelt hakkas viirus levima muudesse Hiina regioonidesse. Globaliseerunud maailm andis väga hea eelduse viiruse laialdaseks levikuks Euroopas ja mujal maailmas (Wu & Shen, 2021). 2020. aasta 11. märtsil kuulutas Maailma Terviseorganisatsioon välja koroonaviiruse pandeemia (Adams jt, 2021), sest viirus hakkas ulatuslikult samaaegselt maailmas levima (Kelly, 2011). Maailma Terviseorganisatsioon liigitab vägivalda all kannatavad naised ning lapsed haavatavaks ühiskonnagrupiks koroonaviiruse leviku ajal (WHO). Koroonaviiruse leviku algusperioodil hakkasid eksperdid väljendama muret seoses kehtestatud piirangute mõjuga perevägivalda esinemisele (Perez-Vincent jt, 2020). Piirangute tõttu olid inimesed sunnitud olema rohkem kodus.

Varasem statistika viitab sellele, et näiteks pühade või puhkuste ajal, kus tarvitati ka alkoholi, esineb perevägivalda juhtumeid rohkem (Boutilier jt, 2017) ning seetõttu on alust arvata, et pidev koosviibimine võib soodustada perevägivalda esinemist. Koroonaviiruse olukorda arvesse võttes tähendab see seda, et vägivallatseja ja ohver on koos kodus isoleeritud. See omakorda võib pereelus põhjustada pingeid, sest pereliikmed puutuvad üksteisega tihedalt kokku ning neil ei ole võimalik osaleda tavapärestes tegevustes väljaspool kodu (trennid, kool, huvitegevused, töökoht). Perevägivald võib saada alguse sotsiaalsetest ja süsteemsetest probleemidest, mida saab seostada pandeemiast tingitud stressiga, mida võivad põhjustada olukorrast tingitud pinged, majanduslangus ning ebakindlus (Kofman & Garfin, 2020). Koroonaviiruse levik ning kehtestatud piirangud mõjutavad inimeste vaimset tervist, seda eriti sotsiaalsete gruppide hulgas, kes on näiteks madalama sissetulekuga või töötavad tegevusalal, kus on oht kaotada oma töö (Purtle, 2020). Seoses koroonaviiruse leviku tõkestamiseks kehtestatud piirangutega toimusid suured muutused inimeste igapäevaelus. Alates 2020. aastast on rakendatud erinevaid meetmeid: suleti kaubanduskeskused, vaba aja veetmise võimalused, majutusasutused jms.

Perevägivalda mõtestamiseks kasutatakse sageli sotsiaalökoloogilist süsteemiteooriat, mille põhiline väide on, et kõik, mida inimesed ühiskonnas kogevad, avaldab mõju ka peresuhetele (Larance, 2006). Seetõttu võib eeldada, et koroonaeptideemiast tingitud muutused inimeste

elutingimustes võivad soodustada vägivalda levikut ning raskendada juhtumitest teatamist ja abi saamist. Minu magistritöö eesmärk on teada saada, milliseid muutusi ilmnes ohvreid abistavate spetsialistide hinnangul perevägivalda toimumises ning abi saamises seoses koroonaviiruse levikust tingitud piirangutega. Empiirilise materjalina kasutan Politsei- ja Piirivalveameti registreeritud perevägivalda statistikat ja kvalitatiivintervjuusid spetsialistidega, kes abistavad tööalaselt perevägivalda all kannatanud isikuid.

Töö esimeses osas annan ülevaate perevägivaldaga seotud terminitest, seletustest, riskiteguritest ja koroonaviiruse levikust ning mõjudest. Seejärel tutvustan uurimismeetodit ning annan ülevaate intervjuude läbiviimisest ning selles osalenutest. Kolmandas peatükis esitan analüüsi tulemused ja neljandas peatükis arutlen saadud tulemuste üle.

Soovin tänada enda juhendajat Kadri Sood heade mõtete, toe ja konstruktiivse tagasiside eest käesoleva töö kirjutamise ajal. Lisaks edastan tänusõnad kõikidele spetsialistidele, kes leidsid aja enda tihedast töögraafikust, et minu magistritöösse oma panus anda.

1. Kirjanduse ülevaade

1.1. Perevägivalla mõiste

Perevägivallast rääkides kasutatakse tihti erinevaid mõisteid, mis on oma sisult sarnased, kuid viitavad erinevatele vägivalla liikidele. Perevägivald on igasugune füüsiline, seksuaalne, psühholoogiline ja majanduslik vägivalla akt, mis leiab aset perekonnas, endiste või praeguste abikaasade/elukaaslaste või muude pereliikmete vahel (Council of Europe, 2011). Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooni (Istanbuli konventsioon) järgi loetakse perevägivalla ohvriks ka lapsi, kes on perevägivalla pealtnägijad (Council of Europe, 2011). Perevägivalla sünonüümina kasutatakse sageli mõistet lähisuhtevägivald. Samas hõlmab see mõiste endast ka vägivalda, mis võib aset leida kohtingupartnerite vahel, kes ei pruugi elada koos perekonnana (Politsei- ja Piirivalveamet). Ühtlasi räägitakse perevägivallast, kasutades mõistet paarisuhtevägivald, kuna paarisuhtevägivald moodustab suurema osa perevägivallast (Soo, 2010). Perevägivalla mõiste haakub ka naistevastase vägivalla mõistega. Viimaseks peetakse vägivalda, mille tulemusena on kannatanuteks naised (Council of Europe, 2011) ja mis võib aset leida peres, kogukonnas või avalikus sfääris. Seos tuleb sellest, et perevägivalla ohvriteks on suures osas naised.

Perevägivalla puhul eristatakse põlvkondadevahelist vägivalda, mis sisaldab vägivalda eakate vastu või lapse vastu suunatud vägivalda (Soo jt, 2012). Vägivald võib olla ka põlvkondadesisene ning esineda lisaks elukaaslastele näiteks õdede-vendade vahel (Soo jt, 2012).

Käesolevas töös kasutan peamiselt terminit perevägivald.

1.2. Perevägivalla liigid

Järgnevalt kirjeldan erinevaid vägivallaliike. Emotsionaalseks vägivallaks (nimetatud ka psühholoogiline või vaimne vägivald) saab pidada verbaalset või mitteverbaalset rünnakut, mis kahjustab ohvrit emotsionaalselt ning mõjub talle alaväärstavalt (Linno jt, 2011). Selline vägivallaliik on laialdaselt levinud ning esineb tihti koos teiste vägivalla liikidega. Näiteks füüsilise vägivalla episoodi käigus võib vägivallatseja ohvrit lisaks alandada verbaalselt (Soo jt, 2012). Sellist vägivalda peavad ohvrid ka kõige raskemini talutavaks (Soo jt, 2012). Emotsionaalse vägivalla kogemist raskendab ka asjaolu, et seaduslikkus mõttes on keeruline karistada vägivallatsejat verbaalse rünnaku eest.

Füüsiliseks vägivallaks peetakse tahtlikku füüsilise jõu kasutamist teise isiku vastu, põhjustades talle vigastusi, valu või surma (WHO, 2013). Füüsiline vägivald võib muuhulgas põhjustada ohvrile ka psühholoogilisi kahjustusi, lisaks on tegu ühe kergemini tuntava vägivalla vormiga, sest ohvril võivad olla nähtavad füüsilised kahjustused (Soo jt, 2012).

Seksuaalseks vägivallaks peetakse seksuaalse sisuga käitumist, mille eesmärgiks on alandada või kontrollida teist isikut (WHO, 2013). Laste puhul on aga tegu seksuaalse väärkohtlemisega, kus last kaasatakse seksuaalsesse tegevusse, mille sisu ta ei pruugi täielikult mõista ning mille toimumisele ei ole ta võimeline nõusolekut andma (Soo jt, 2012).

Majanduslikuks vägivallaks peetakse seda, kui vägivallatseja kontrollib ohvri raha kasutamist või muid ohvrile kuuluvaid materiaalseid ressursse (Soo jt, 2012). Eakate vägivallast rääkides lisandub veel viies vägivalla liik, milleks on hooletusse jätmise ehk hooldamisest keeldumine (WHO, 2002). Hooletusse jätmise tähendab seda, et eaka eest ei hoolitseta tahtlikult või sellega ei tulda toime. Samas võivad hooletusse jätmise all kannatada ka lapsed (WHO, 2002).

Perevägivalda saab toimetehhanismide järgi jaotada ekspressiivseks ning instrumentaalseks. Instrumentaalset vägivalda iseloomustab kontrolli- ja võimuvajadus (Linno jt, 2011). Vägivaldne käitumine leiab aset, kui isik tunneb frustratsiooni, sest tema au või uhkus on löögi alla sattunud (Klophaus, 2015). Instrumentaalse vägivalla puhul mängib suurt rolli kontrollimisvajadus. Paljud vägivallatsejad, enamasti mehed ründavad enda elukaaslasi siis kui nad kardavad, et kaotavad kontrolli ning kasutades vägivalda üritavad nad taas kontrolli enda kätte saada (Kimmel, 2002). Sellisele vägivallale on

iseloomulik ajapikku raskemaks ja sagedasemaks muutumine (Kimmel, 2002). Instrumentaalse vägivalda tagajärjed on ekspressiivse vägivallaga võrreldes tõsisemad.

Ekspressiivset vägivalda iseloomustavad situatsioonid, kus isik kaotab enesevalitsuse viha, ähvarduste, kadeduse või muude negatiivsete emotsioonide tõttu (Klophaus, 2015). See on iseloomulik olukordades, kus peretüli käigus vaidlus eskaleerub vägivaldseks situatsiooniks (Kimmel, 2002). Seda saab seostada ka puuduliku probleemide lahendamise oskusega (Linno jt, 2011). Kuigi pealtnäha on instrumentaalne ja ekspressiivne vägivald sarnased, sest saavad alguse konfliktsest olukorrast, siis neid eristab see, et peale instrumentaalset vägivalda tunneb vägivallatseja rahulolu tunnet, kuid ekspressiivse vägivalla puhul tunneb vägivallatseja kahetsust ja süüd (Klophaus, 2015).

Varasemalt on uuritud, millist tüüpi vägivalda mehed ja naised suhtes kasutavad. Selgus, et mõlemad kasutavad võrdselt emotsionaalset vägivalda, samas naised kasutasid kergemat füüsilist vägivalda rohkem ja mehed rasket füüsilist vägivalda (Swan jt, 2008). On leitud, et naiste poolt toime pandud vägivald on rohkem varieeruv ning meeste poolt kasutatud vägivald on tõsisem (Belknap & Melton, 2005).

1.3. Koroonaviiruse (COVID-19) levik Eestis

Koroonaviiruse ulatuslikku levikut riigis ehk koroonaepeideemia (Kelly, 2011) algushetkeks Eestis võib lugeda 2020. aasta veebruari, mil avastati esimene koroonahaige (Lövi, 2020). Samas sellele ei järgnenud hüppelist haigestumist ning Eestis jäi 14-päeva haigestumus 100 000 elaniku kohta 2020. aasta märtsis üsna väikseks, varieerudes tipp hetkel 30-40 vahel (Koroonaviiruse andmestik). Sellest olenemata otsustas valitsus rakendada meetmeid, et viiruse laialdast levikut piirata. 12.03.2020 kuulutati Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 76 esmakordselt välja eriolukord ning Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 77 rakendati eriolukorra meetmed. Eriolukord kestis 12.03-17.05.2020. Eriolukorda saab välja kuulutada juhul, kui nakkushaiguse leviku tõkestamiseks on vaja viivitamatult rakendada ulatuslikke abinõusid (Hädaolukorra seadus, 2020). Koroonaviiruse tõkestamiseks kehtestas valitsus erinevad piirangud, mis mõjutasid inimeste igapäevaelu. Piirangud hõlmasid peamiselt sotsiaalse distantsi hoidmise kohustust (2+2 reegel), et viia kokkupuuted miinimumi. Keelati avalikud üritused ning kogunemised. Samuti kehtisid liikumispõirangud saarte ning mandri vahel. Piirangutega suleti ka koolid, kaubanduskeskused, meelelahutusasutused,

spordikeskused ning koroonahaiged ja nende lähikontaktid pidid kinni hoidma karantiininõudest (Riigikogu, 2020).

Koroonaviiruse levik pidurdus 2020. aasta kevade lõpus (Koroonaviiruse andmestik). Samas hakkas haigestumine taas tõusma sügise lõpus ning on ületanud 2020. aasta kõige kriitilisema perioodi, kus ööpäevas tehtud positiivsete testide arv oli 300-500 juures. 2021. aasta talvel ja varakevadel oli positiivsete testide arv püsivalt üle 1000 (Koroonaviiruse andmestik). Sellest tulenevalt rakendati 11.03.2021 taas karmimad piirangud, et koroonaviiruse levikut kontrolli alla saada. Kuigi välja ei kuulutatud eriolukorda, on piirangud üsna sarnased eriolukorra aegsetele. Uuesti kehtestati 2+2 reegel, karantiini ning eneseisolatsiooninõue, koolides ja lasteaedades kontaktõpet ei toimunud ning huvitegevused siseruumides on keelatud. Ei olnud ka lubatud korraldada avalikke üritusi ning kaubandus, teenindus- ja toitlustusettevõtted olid suletud (v.a esmavajalikud kauplused) (Kriis, 2021). Seega on magistritöösse kaasatud ka 2021. aastal aset leidv olukord.

1.4. Sotsioökoloogiline süsteemiteooria

Järgnevalt kirjeldan perevägivalda toimumist ja selle seost koroonaviirusega sotsioökoloogilise süsteemiteooria (nimetatud ka ökosüsteemide teooria) raamistikus (Bronfenbrenner, 2005). Sotsioökoloogilise süsteemiteooria peamiseks argumendiks on, et see, millises keskkonnas inimene üles kasvab, mõjutab tema edaspidist elu (Bronfenbrenner, 2005). Teooria järgi mõjutab inimese arengut neli omavahel seotud ja vastastikku mõjutavat tasandit: individuaalne tasand (ontogenees), mikrosüsteemi tasand, eksosüsteemi tasand ning makrosüsteemi tasand (Dutton, 2006). Arendades edasi Bronfenbrenneri (2005) ökosüsteemide teooriat, on võimalik seletada, kuidas erineva tasandi riskitegurid mõjutavad vägivalda esinemist.

Sageli kirjeldatakse sotsioökoloogilist süsteemiteooriat inimese arenguetappe arvesse võttes – ehk alustatakse individuaalse tasandi kirjeldamisega ning jõutakse makrosüsteemi tasandini. Koroonaviiruse levik aga esmalt mõjutas ühiskonda, mille läbi olid mõjutatud inimeste töökohad, huvitegevused, peresuhted ja vaimne tervis. Seetõttu alustan enda magistritöös tasandite kirjeldamist makrosüsteemi tasandist.

1.4.1. Makrosüsteemi tasand

Makrosüsteemiks peetakse sotsiaalsed süsteemi või struktuuri (Bronfenbrenner, 2005). Makrosüsteem ühendab endas kõik tasandid, mis on iseloomulikud antud kultuurile, subkultuurile või muule laiemale sotsiaalsele kontekstile (Bronfenbrenner, 2005). Nendeks võivad olla majanduslikud ja sotsiaalsed poliitikad, mis võivad näiteks soodustada sotsiaal-majanduslikku ebavõrdsust inimeste vahel. Aga ka kultuurinormid, mis aktsepteerivad vägivalda konfliktide lahendamisel (WHO, 2002).

Sotsioökoloogilise süsteemiteooria kohaselt kirjeldab makrosüsteemi tasand ühiskondlikku mõju arenevale indiviidile, mõjutades ka kõiki tasemeid kas negatiivselt ehk vägivalda soosivalt, või positiivselt ehk vägivalda taunivalt. Ajalooliselt on ühiskonnas domineerinud patriarhaalne võim, mis tähendab seda, et mehed omavad rohkem võimu kui naised ning meestel on õigus naiste üle domineerida ja neid kontrollida (Dutton, 2006). Makrosüsteemi uskumuste järgi tähendab see seda, et mehe käes peab olema peres võim ning hierarhia on peresuhetes loomulik (Dutton, 2006). Kui ühiskonnas on arusaam soorollidest jaotunud selliselt, et mehed on „perepead“ ning naised vähem olulisel positsioonil, võib see soodustada vägivaldset käitumist (Tittlova & Papacek, 2018), sest inimesed võtavad omaks makrotasandil levinud hoiakuid ja väärtusi (patriarhaalseid ja vägivalda pooldav suhtumine) ning rakendavad seda oma suhetes lähedastega.

Erinevad andmed eelmistest pandeemiatest ning hädaolukordadest viitavad sellele, et isolatsioonis on naistel ja tüdrukutel suurem risk sattuda seksuaalse vägivalda ohvriks (ECLAC-UNICEF, 2020). Makrosüsteemi tasand viitab käesolevale majandusseisule, sotsiaalsele ja poliitilisele olukorrale (Mendoza jt, 2015). Koroonaviiruse valguses avaldavad mõju eeskätt kehtestatud piirangud, need võivad võimendada asjaolu, et kohad, kus tavaliselt võidakse avastada vägivaldse käitumise tagajärgi (näiteks töökoht, õppeasutused, meelelahutusasutused on inimestele suletud (ECLAC-UNICEF, 2020). Koroonaviiruse pandeemia on avaldanud mõju Eesti tööturule ning kuigi Euroopa võrdluses jäi Eesti SKP langus väikseks ning osaliselt kolmandas kvartalis ka taastus, olid mõjutatud inimeste töösuhted (Kutsekoda, 2020). Sellistes muutlikes oludes pidid inimesed suutma enda igapäeva toiminguid jätkata, omades teadmatust tuleviku ees, sest eriolukorra kehtestamise ajal ei olnud teada piirangute kestus. Ühtlasi võisid piirangud tööturul luua ebavõrdse olukorra, kus osadel tegevusaladel (nt turism, kultuur jne) töötavad inimesed jäid töötuks või sundpuhkusele koroonatõttu.

Eesti kultuurile on omane omaette hoidmine ning vähene suhtlus võõraste või naabritega (Altrov, 2007). Piirangute tõttu oli säärane mõttelaad võimendatud. Välditi kontakte inimestega väljaspool kodu, mis võis kaudselt tekitada olukorra, kus tahtmatult tekkis vägivalda soosiv käitumine, millest tulenevalt makrosüsteemil toimunud muutused mõjutavad madalamate tasandite käitumist. 2016. aastal läbiviidud uuringus selgus, et inimesed ei sekku perevägivalda situatsioonidesse, sest nad ei oska või nad kardavad seda teha (Emor, 2016). Kui inimestel puudub oskus sekkuda perevägivalda juhtumisse, siis võib jääda vägivald märkamatuks ametlike institutsioonide ees. Lisaks võis koroonaviirus tingida olukorra, kus abi saamine oli raskendatud. Kui näiteks isik peab viibima karantiinis või on haigestunud koroonaviirusesse, võib tal teenuse saamine olla raskendatud. Näiteks Prantsusmaal oli uuendusliku meetmena võimalik vägivalda kannatanud naistel kasutada apteekides väljendit, mis andis töötajale mõista, et on vaja võimude sekkumist (Kottasova jt, 2020). Ühtlasi võisid makrosüsteemil toimunud muudatused tingida olukorra, kus inimesed ei teadnud, et teenust on võimalik saada.

1.4.2. Eksosüsteemi tasand

Eksosüsteem hõlmab seoseid ning protsesse, mis toimuvad kahe või enama keskkonna vahel ning ei sisalda otseselt inimest, kuid seal toimunu mõjutab tema arenguprotsessi. Selleks võib olla näiteks kodu ja töökoht või kool ja kogukond (Bronfenbrenner, 2005). Vägivallaga on seostatud sagedast kolimist, naabruskonna heterogeensust ning rahvastiku tihedat asustust, samuti ka töötust, narkootikumide müümist või suurt sotsiaalset isolatsiooni (nt. kui ei suhelda naabritega või ei olda seotud kogukonnaga) (Tittlova & Papacek, 2018). Näiteks laste puhul mõjutab nende arengut lasteaias käimine ning edaspidine side kahe keskkonna vahel võib toimuda ka nii, et laps ei pea osa võtma erinevatest keskkondadest (Bronfenbrenner, 1981). Lasteaiakasvataja ja lapsevanema omavahelises suhtluses ei osale laps otseselt, kuid võib olla sellest mõjutatud. Ka kasvataja võib märgata probleeme lapse käitumises, mis võivad viidata vägivaldsele käitumisele peres ning perele abi pakkuda (Bronfenbrenner, 1981).

Koroonaviiruse leviku tõttu kehtestatud piirangud makrosüsteemis võisid luua olukorra, kus inimesed olid piirangute tõttu ebavõrdses olukorras. 2020. aasta teises kvartalis tõusis töötuse määr 7,1%-ni ning kolmandas kvartalis juba 7,7%-ni, kuid neljandas kvartalis langes 0,3 protsendipunkti võrra. Aasta keskmine töötuse määr oli 2020. aastal 6,8% ning võrreldes 2019. aastaga on see märgatavalt kasvanud (Statistikaameti andmebaas). Olgugi, et töötus ei

tõusnud eelmise majanduskriisi tasemele (Statistikaameti andmebaas), kaotasid paljud inimesed oma töö või pidid piirangute tõttu jääma sundpuhkusele, mis mõjutas omakorda nende sissetulekuid. Kindlasti aitas mingil määral tööturu seisule kaasa kehtestatud toetusmeetmete pakett (Kutsekoda, 2020), kuid hõive kõikidel tegevusaladel vähenes sellegipoolest (Kutsekoda, 2020) - enim olid mõjutatud majutuse- ja toitlustustegevusala (Rootalu, 2021).

Eksosüsteemi tasandil võib mõjutada perevägivalla esinemist tööst tulenev stress, töötus ning nõrgad sotsiaalsed suhted (Dutton, 2006). Vägivaldset käitumist võib esile kutsuda ka elukorraldusest tulenev frustratsioon, seda näiteks naiste puhul, kes töötavad täistööajaga, kuid nende abikaasad kohtlevad neid kui koduperenaisi (Bronfenbrenner, 1981). Koroonaviiruse leviku algusperioodil oli tööturul oluline muudatus laialdane kaugtöö võimaldamine. Kaugtööd tegevate hõivatute osatähtsus kasvas 2020. aastal märgatavalt ning oli ligi 25% (Tööpoliitika näitajad). Nii mitmeski peres viibisid pereliikmed üksteisega terved päevad koos, mõjutades nende toimetulekut tööl ja laste kasvatamisel ning seetõttu ka edasises arengus inimesena.

Varasemate uuringute põhjal on avastatud, et vägivald kasvas, kui perekond oli kogunud stressirohkeid sündmusi (Dutton, 2006). Näiteks töötus võib mõjutada vägivalla esinemist, sest puudulik sissetulek võib põhjustada toimetulekuraskusi ja konflikte pereliikmete vahel ning väheneb töötaja isiku enesekindlus ning kogu see emotsioon muutub agressiooniks, mis elatakse partneri peal välja (Dutton, 2006). Samuti on varasemad uuringud näidanud, et vaesemates kogukondades on vägivalla esinemine suurem (WHO, 2002), mis võib olla põhjustatud asjaolust, et majanduslikes raskustes olevad pered võivad rohkem stressifaktoritega kokku puutuda (Linno jt, 2011).

Välised faktorid, mis võivad mõjutada vägivalla esinemist, on aktuaalsed ka koroonaviiruse leviku ajal. Hispaanias läbiviidud uuringu (Tur-Prats, 2017) tulemusel selgus, et töötusest põhjustatud vägivaldas esines rohkem sellistes perekondades, kus mõlemad liikmed panustavad perekonna sissetulekusse. Vägivalla esinemine tõusis juhul, kui töö oli kaotanud mees. Seda võib selgitada asjaoluga, et mees tunneb end ebakindlana ning solvatuna, kui naine käib tööl, kuid mees ise on töö kaotanud, sest see seab kahtluse alla tema maskuliinsuse (Tur-Prats, 2017).

1.4.3. Mikrosüsteemi tasand

Mikrosüsteem on tegevuste, rollide ja inimestevaheliste suhete muster, mida inimene kogeb vahetult erinevates keskkondades, suheldes inimestega, omades erinevaid temperamente, iseloomuomadusi ning uskumusi (Bronfenbrenner, 2005). Sotsioökoloogilise teooria puhul viitab mikrosüsteemi tasand peresuhetele või muudele struktuuridele selle pere ümber (nt lähedased väljaspool kodu) (Dutton, 2006). Mikrosüsteemi tasandil algab inimese esimene arenguetapp pereliikmetega suheldes. Selle käigus õpitakse esimesed mehhanismid, kuidas edaspidises elus edasi toimida. Seejärel järgneb suhtlus eakaaslaste ning muude ümbruskaudsete inimestega (Bronfenbrenner, 2005). Võrreldes nende lastega, kes ei ole lapsepõlves kogenud vägivalda, on suurem tõenäosus, et vägivaldses peres kasvanud laps hakkab ise tulevikus vägivaldselt käituma (Kimball, 2015). Lisaks sellele on vägivaldses kodus kasvanud lastel tulevikus 15 korda suurem risk langeda füüsilise või seksuaalse väärkohtlemise ohvriks (UNICEF, 2000). Inimene õpib oluliselt teistelt (vanematelt, sõpradelt) käitumismustreid, väärtusi ja norme, kuid mõjutab samal ajal ka teisi enda ümber. Kõige olulisemad on peresised suhted - kui need on lapse jaoks positiivsed, on tema edaspidine elu kergem, kuid negatiivsete suhete korral avaldub ka negatiivne mõju tema edaspidisele elule (Bronfenbrenner, 1981).

Koroonaviiruse levik võis oluliselt mõjutada peresüsteeme ja nende toimimist. Varasemad andmed pandeemiate kohta on näidanud, et lapsevanematele on sellised olukorrad keerulised, sest seoses koolide sulgemise, stressi, hirmu ja ebakindlusega on võimendunud vägivald laste vastu (Peterman jt, 2020). Uus-Meremaal uuriti paarisuhtes olevate isikute toimetulekut ning tööjaotust koroonaviiruse isolatsiooni ajal (Waddell jt, 2021). Uuring keskendus sellistele peredele, kus olid lapsed ning mõlemad vanemad töötasid. Peamiste tulemustena selgus, et kodune tööjaotus oli ebavõrdne ning suurem koormus lasus naisel. Seda võib siduda ka traditsiooniliste soorollidega, mille järgi eelduslikult naine hoolitseb kodu ja laste eest ning mehe roll on olla pere ülalpidaja (Linno jt, 2011). Kui inimesed olid koroonaviiruse leviku tõttu sunnitud kodust töötama ning samal ajal tegelema koduste toimetuste ning laste eest hoolitsemisega, toimusid muudatused peresüsteemides ning uued ülesanded tekitasid argielus koormust juurde. Läbiviidud uuringust (Waddell jt, 2021) selgus, et suurema koormuse tagajärjel tajusid naised tõenäolisemalt suhteprobleeme ja rahulolematust. Lisaks tajusid naised, et neile jääb seetõttu vähem personaalset aega. Kogu

selline stress, mida koroonaviirusest tingitud elukorralduse muudatus põhjustab, võib aga pikemas perspektiivis mõjuda negatiivselt peresuhetele.

Varasemalt on leitud, et vägivald leidis aset kõige sagedamini perekondades, kus mees domineeris teiste pereliikmete üle, teisena esines vägivalda perekondades, kus dominantseks pooleks oli naine, ning kõige vähem sellistes perekondades, kus oli „demokraatlik“ peresuhete korraldus (Dutton, 2006). Perevägivalla puhul oluline vaadelda ka vägivaldset naist. Põhjused, miks naised kasutavad vägivalda, sarnanevad meestele - selle motivatsiooniks võib olla soov kontrollida ning suhtes domineerida (Swan jt, 2008). Vägivaldse käitumise eesmärk võib olla ka tagasi tegemise soov, näiteks kui mees on naist solvanud, tekib tal soov selle eest kätte maksta (Swan jt, 2008). Varasemalt on leitud aga neid eristav asjaolu – naised võivad käituda vägivaldselt, sest on olnud ise vägivalla ohvrid ning kasutanud vägivalda enesekaitse eesmärgil (Belknap & Melton, 2005). See võib olla õpitud käitumine, kus naine õpib olema vägivaldne läbi eelnevate kogemuste (olles vägivalla ohver või selle pealtnägija) (Belknap & Melton, 2005). Aga seletatav ka võimalustega, kus naine kasutab ära sellist situatsiooni, kus mees on haavatavas seisundis (näiteks joobes/pildituks joonud) (Belknap & Melton, 2005). Veel võib peresuhetes soodustada vägivalda paarisuhte ja majanduslik ebakindlus (Tittlova & Papacek, 2018), mis oli aktuaalne ka koroonaviiruse levikul. Seega vägivald võib esineda, kui perekonnas on raske jõuda üksmeelele ja domineerib võimuiha.

1.4.4. Individuaalne tasand

Individuaalne ehk ontogeneesi tasand kirjeldab isiku enda arengut (Dutton, 2006), sel tasandil mõjutab inimese arengut lapsepõlves kogetu ja tema päritolu (Larance, 2006). Siin tasandil on oluline inimese enda käitumine ning toimetulek ühiskonnas, mis väljenduvad probleemilahendamise oskuses, sotsiaalses staatuses (Decker jt, 2018). Peres esinevat vägivalda saab seostada järgnevate teguritega: vähene empaatiavõime, madal enesehinnang, raskused suhtlemisel, kontrolliv iseloom, puudulik probleemide lahendamise oskus jne (Linno jt, 2011). See võib olla seostatav inimese vaimse tervise või lapsepõlves kogetuga, sh näiteks vägivald (Linno jt, 2011). Lapsepõlves kogetu kujundab inimese toimetulekuoskuseid - need, kes on lapsepõlves kogunud vägivalda, võivad olla tulevikus kehvade sotsiaalsete oskustega ning sõltuvushäiretega (Decker jt, 2018). Oluline mõjutegur on vaimne tervis, sest kehv vaimne tervis ning impulsiivsus võib esile kutsuda vägivaldset käitumist, seda eriti noorte inimeste puhul, kes alles õpivad enda emotsioone kontrollima.

Koroonaviirusest tingituna võis olla inimeste vaimne tervis häiritud, sest neile harjumuspärased sotsiaalsed läbikäimised jäid isolatsiooni tõttu ära. Sotsiaalne suhtlus on kriitiline osa inimese heaolust - isikud, kes tajuvad, et neil on tugev sotsiaalne tugi ning head suhted, on rohkem enda eluga rahul ning neid vaevab vähem vaimse tervise haigused (Adams jt, 2021). Sotsiaalsed suhted aitavad isikutel toime tulla stressiga, emotsioonidega ning jääda vastupidavaks stressirohketes olukordades. Üksindus ja sotsiaalne isolatsioon vastupidiselt süvendab stressi ning võib avaldada negatiivset mõju tervisele (Naser jt, 2020). Individuaalsel tasandil mõjutab piirangutest tekkinud isolatsioon inimeste vaimset tervist ning seetõttu on alust arvata, et stressist tulenevalt võib olla mõjutatud ka inimese motivatsioon kasutada vägivaldset käitumist.

Harjumuspärastest tegevustest eemale jäämine võib inimestes tekitada stressi. Tihti leevendavad inimesed stressi alkoholi liigtarbimisega. Kuna koroonaviiruse levik on toonud inimeste elusse palju stressi seoses ühiskonnas toimunud muutustega, on alust arvata, et alkoholitarbimine võib tõusta. Seda tõestavad ka eelmised kriisid. Näiteks kasvas Ameerika Ühendriikides 9/11 terrorirünnaku ja orkaan Katrina tagajärjel alkoholitarbimine (Sugarman & Greenfield, 2021). Varasemalt on perevägivalda esinemist palju seostatud alkoholismiga või mõne muu meelemürgi tarbimisega. Alkoholi liigtarvitamist või narkootikumide tarvitamist nähakse kui vägivalda esilekutsujat (UNICEF, 2000). Nende tarbimist on varasemalt välja toodud ka õigustusena vägivalda toimumisel (Tittlova & Papacek, 2018). Kuigi alkoholi tarbimist ei saa otseselt seostada vägivalda põhjustava tegurina, võib alkoholi tarbimine võimendada vägivalda esinemist (UNICEF, 2000). Individuaalne tasand aitab mõista olukorda, kus suured muutused ühiskonnas võivad mõjutada inimeste omavahelisi suhteid. See tasand on tihedalt läbi põimunud teiste tasanditega ja määrab selle, kuidas inimene probleemidele reageerib (Dutton, 2006).

1.5. Perevägivalda esinemine Eestis

Statistikaamet viis 2009. aastal läbi Turvalisuse uuringu, mille ühe osana uuriti paarisuhtevägivalda. Uuringus küsitleti 15-74-aastaseid Eesti alalisi elanikke (Statistikaamet, 2010) ning uuringu tulemusel selgus, et alates 15. eluaastast oli 49% vastanutest kokku puutunud paarisuhte vägivaldaga, enim vaimse vägivaldaga (39%) seejärel füüsilise (33%) ja seksuaalse vägivaldaga (4%) (Statistikaameti andmebaas). Ohvrid ei teadvusta alati, et nendega on vägivaldselt käitunud, seda eriti vaimse vägivalda puhul (Paats, 2010). Kuigi enamasti räägitakse vägivalda all kannatanud naistest, siis Turvalisuse uuringu

põhjal selgus, et mehed ja naised on paarisuhte vägivallaga võrdselt kokku puutunud (Paats, 2010). Asula lõikes vägivalla kogemisel erinevusi ei esinenud, linnalises asulas olid 50% kokku puutunud paarisuhte vägivallaga ning maa-asulas 48%. Euroopa Liidus läbiviidud uuringus selgus, et 20% Eesti naistest on kogenud alates 15. eluaastast partneri (või endise partneri) poolt füüsilist ja/või seksuaalset vägivalda. Psühholoogilist vägivalda partneri poolt olid kogenud üle 50% Eesti naistest, kusjuures Euroopa riikide võrdluses on see näitaja üks kõrgemaid, koos Saksamaa, Leedu, Rootsi ja Soomega (FRA, 2014).

Uuemaid esinduslikke uuringuid meeste ja naiste perevägivalla kogemuste kohta Eestis läbi viidud ei ole. 2018. aastal korraldas Statistikaamet sama uuringu pilootküsitluse uuendatud ankeediga (Turvalisuse prooviuuring, 2018) kuid põhiuuringut veel läbi viidud ei ole.

2011. aastal viidi läbi uuring, mis uuris Eesti spetsialistide hinnanguid perevägivalda soodustavatele riskidele ja perevägivalla ulatusele. Selle uuringu tulemusel selgus, et spetsialistidel tuleb enim töös ette juhtumeid, kus mees kasutab vägivalda naise suhtes. Kusjuures, politsei ja prokuratuur puutub enim kokku paarisuhtevägivalla juhtumitega aga sotsiaaltöötajad hoopis vanema ja lapse vahelise vägivallaga. Perevägivalda põhjustavate teguritena toodi välja pereliikmete sõltuvusprobleeme, kriminaalset käitumist ning kontrollivat käitumist (Linno jt, 2011). Politseiametnikud peavad naistevastast vägivalda suureks probleemiks ning vägivallaliikide jaotuses peeti vaimset ja füüsilist vägivalda tõsisemaks probleemiks, kui seksuaalset vägivalda (Pettai & Proos, 2015). On ka uuritud Eesti elanikkonna teadlikkust soopõhisest vägivallast, selline uuring viidi viimati läbi 2016. aastal. Eesti elanikud peavad raskeks vägivallaks kõige enam füüsilist vägivalda aga samas selgus uuringu tulemusel ka asjaolu, et inimestel on keeruline eristada rasket ja kerget vägivalda (Emor, 2016). Hoiakud ohvrite süü osas jagunesid võrdselt, 49% uskus, et ohver on osaliselt süüdi toimunud vägivallas ning 47% uskus, et ei ole süüdi (Emor, 2016).

1.6. Abisaamise võimalused vägivalla korral Eestis

2011. aastal võeti Euroopa Komisjoni poolt vastu „Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon“ ehk teisisõnu Istanbuli konventsioon, mille ratifitseeris ka Eesti 2017. aastal (Justiitsministeerium). Selle eesmärgiks on kaitsta naisi esineva vägivalla eest ning ennetada, karistada ja kaotada naistevastast vägivalda ja perevägivalda. Samuti peavad riigid tagama vägivallaohvrite

kaitse, looma spetsiaalseid tugiteenused ohvrite abistamiseks lähtudes nende vajadustest (Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020).

Perevägivalla esinemisel on võimalik kannatanul pöörduda politsei poole, kellel on võimalik alustada lähtuvalt toimunust kriminaalasi ning süüdlast karistada. Rünnakuid kodus ja väljaspool kodu käsitletakse kriminaalkuriteona (Politsei- ja Piirivalveamet), Eestis käsitletakse perevägivallakuritegudena peamiselt Karistusseadustiku alusel ähvardamist ja kehalist väärkohtlemist (Karistusseadustik, 2021). Lisaks on võimalik vägivalla ohvril taotleda lähenemiskeeldu. Kui on aset leidnud perevägivalla juhtum, täidetakse koos politseiga ära lähisuhtevägivalla infoleht, mille abil hinnatakse vägivallariski ning kannatanu vajadusi (Siseministerium, 2019). Ühtlasi teeb politsei koostööd varjupaikadega (Linno jt, 2011)

Vägivalda kannatanud isikutele on võimalik pöörduda ka ohvriabi poole. Ohvriabiteenus on avalik teenus, mille eesmärgiks on vägivalla või halva kohtlemise ohvriks langenud isikute toimetuleku säilitamine või parandamine (Ohvriabi seadus, 2020). Ohvriabiteenusena nõustatakse ning abistatakse ohvrit suhtlemisel erinevate institutsioonidega. Ohvriabiteenust haldab Sotsiaalkindlustusamet ning teenust osutatakse igas Eesti maakonnas. Vältimatu abi korral on võimalik helistada üleriigilisel lühinumbril (Ohvriabi seadus, 2020).

Lisaks ohvriabi teenusele on Eestis võimalik pöörduda vägivalda kogenud naistel (ka koos lastega) tugikeskuste poole (Sotsiaalkindlustusamet). Tugikeskusi on hetkel kokku 13 (Eesti Naiste Varjupaikade Liit) ning need pakuvad naistele esmast kriisinõustamist, psühholoogilist ja juriidilist abi ning ajutist elukohta. (Ohvriabi seadus, 2020). Samuti on Eestis loodud üleriigiline tugitelefoni 1492 vägivalla all kannatavatele naistele (Politsei- ja Piirivalveamet). Ühtlasi on võimalik helistada ka kontakttelefonidele, mis pakuvad ööpäevaringset abi ning lisaks saavad tugikeskustega ühendust võtta ohvri lähedased, kui nad vajavad infot või toetust (Sotsiaalkindlustusamet).

Meedias sõna võtnud Eesti spetsialistide hinnangul võib koroonaviiruse levik mõjutada ohvritele pakutava teenuse kvaliteeti (ERR, 2020). Siiani on olnud tavapäraseks see, et vägivalla all kannatanud naine majutatakse tugikeskuses või varjupaigas. Spetsialistid arvasid, et selline süsteem võib panna ohtu tugikeskuse töötajad või teised kõrvalised isikud, sest ohver võib olla nakatunud koroonaviirusesse. Sellistel juhtudel pakkusid spetsialistid välja, et kodust tuleks eemaldada hoopis vägivallatseja, mitte vägivalla all kannatanud pereliikmed (ERR, 2020).

1.7. Probleemiseade

Koroonaviirus on Eestis ulatuslikult levinud ning seoses koroonaviiruse levikuga kehtestati 2020. aastal ühiskonnas paljud piirangud, mis on toonud kaasa mitmeid sotsiaalseid probleeme. Need on mõjunud negatiivselt riigi majandusele ning sellest tingitult on töötus Eestis kasvanud (Statistikaameti andmebaas) ning tõenäoliselt jätkub töötuse tõus ka 2021. aastal kehtestatud karmide piirangute tõttu. Eelnevad uuringud maailmas on näidanud, et kriisi olukordades on suurem tõenäosus sattuda perevägivalla ohvriks (ECLAC-UNICEF, 2020). Isolatsioonis viibimine võib tekitada peres stressi ja see võib väljenduda vägivaldse käitumisena (Perez-Vincent, 2020). Seda võimendab ka asjaolu, et ohvriks ei ole võimalik isolatsiooni tõttu võtta osa tavapärastest tegevustest (töö, kool jne) ning nad võivad tunda end lõksus selles vägivaldses olukorras (Rauhaus jt, 2020). Sotsiaalses isolatsioonis olemist on seostatud ärevuse ning mitme vaimse tervise häirega, mis võivad olla vägivalla esilekutsujad (Peterman jt, 2020). Samas aga vähendab isolatsioonis olek võimalust, et lähedased või ümberkaudsed inimesed näeksid märke vägivallast (Peterman jt, 2020). Samuti võib majanduslik ebakindlus põhjustada vägivalda, sest on suurenenud stress seoses vähenenud sissetuleku, töötuse või majandusraskustega (Peterman jt, 2020).

Eestis on küll varasemalt uuritud perevägivalda ja selle esinemise põhjuseid (Kase & Pettai, 2005; Linno jt, 2011; Pettai & Proos, 2015), kuid minule teadaolevalt ei ole uuritud perevägivalda koroonaviiruse ajal. Töö eesmärk on teada saada tuginedes spetsialistide hinnangutele, kuidas koroonaviiruse leviku tõttu kehtestatud piirangud muutsid perevägivalla toimumist ja abi saamise võimalusi. Töös kasutan Politsei- ja Piirivalveameti perevägivalla statistikat ja intervjuerisin spetsialiste, kes igapäevaselt perevägivalla ohvritega kokku puutuvad.

Töös püstitasin järgnevad uurimisküsimused:

Kuidas on spetsialistide hinnangul koroonaviirusest tingitud piirangud muutnud perevägivalla toimumist?

Milliseks spetsialistid hindavad vägivaldses peres elavate laste toimetulekut koroonaviiruse leviku ajal?

Kuidas on spetsialistide arvates koroonaviiruse levik mõjutanud abi otsimist ning abistamise kvaliteeti?

2. Metoodika

Järgnevas peatükis tutvustan, milliseid andmekogumis- ning analüüsimeetodeid käesolevas magistritöös kasutan.

2.1. Andmekogumismeetodid

Töös kasutan kombineeritud uurimismeetodit, millest üks osa on kvalitatiivne – intervjuud perevägivalda ohvritega töötavate spetsialistidega, ning teise osa moodustab kvantitatiivne meetod - politseistatistika analüüs, millega täiendan kvalitatiivse meetodi teel saadud tulemusi.

Algselt planeerisin kasutada Justiitsministeeriumi andmeid perevägivalda kuritegude kohta. Tegin Justiitsministeeriumile vastavasisulise päringu, kuid kahjuks ei õnnestunud mul neid andmeid ministeeriumist saada. Seevastu õnnestus mul Politsei- ja Piirivalveametist saada andmed politsei väljakutsete, perevägivalda infoteadete ja registreeritud perevägivalda juhtumite kohta maakonna lõikes. Andmed ohvrite ja vägivallatsejate kohta olid soo ja vanuse lõikes. Lisaks olid kuriteod kuriteoliigi lõikes. kuriteoliigi, soo ja vanuse lõikes. Saadud andmed on agregeeritud, mitte juhtumipõhised.

Ohvritega töötavate spetsialistidega viisin läbi 6 ekspertintervjuud, kasutades poolstruktureeritud intervjuumeetodit. Valisin andmete kogumiseks poolstruktureeritud intervjuu, kuna intervjuu toimub vahetu vestlusena uuritava ja võimaldab vajadusel lisaks varem välja mõeldud küsimustele esitada lisaküsimusi või muuta küsimuste järjekorda (Lepik jt, 2014). Intervjuude läbiviimiseks koostas kaks eraldi intervjuukava: üks ohvriabi spetsialistide jaoks (vt Lisa 1) ning teine tugikeskuse spetsialistide jaoks (Lisa 2). Intervjueeritavatele pakkusin võimaluse sellega enne intervjuud tutvuda. Intervjuukava võimaldas mul püsida uuritava teema raamis, kuid samas oli mul võimalik vastuste põhjal küsida lisaküsimusi või suunata vestlust teemadele, mis ei olnud kavandis välja toodud, aga olid antud intervjuu jaoks olulised (Ellsberg & Heise, 2005). Intervjuukavas olid küsimused spetsialistide tööstaži ning asutuse töökorralduse (sh COVID-19 leviku ajal) kohta, ühtlasi sisaldas see küsimusi, mis uurisid spetsialistide hinnanguid vägivalda esinemise põhjuste, mõju jne kohta.

Kõik intervjuud viisin läbi kontaktiväliselt - 4 intervjuud kasutades Skype'i rakendust ning ühe WhatsApp'i rakendust kasutades. Algselt pidi Skypes toimuma 5 intervjuud, kuid

tehnilistel põhjustel viisin ühe läbi telefoni teel. Intervjuud salvestasin, küsides esmalt selle jaoks luba. Intervjuud kestsid keskmiselt 1 tund ja 15 minutit.

2.2. Valim

Uuringus osales 3 ohvriabi töötajat ja 3 naiste tugikeskuse töötajat. Intervjueeritavate arvu ma kindlalt ei määratlenud, vaid valimi suuruse määras asjaolu, et intervjuudes hakkas informatsioon korduma ning seeläbi tekkis küllastumine (Creswell, 2013). Kasutasin ekspertvalimit, mis tähendab, et valisin välja intervjueeritavad, kes sõltuvalt töö eesmärgist olid kõige sobilikumad vastajad (Rämmer, 2014), uuritava valdkonna spetsialistid. Intervjueeritavate leidmiseks kontakteerusin ohvriabi ja tugikeskustega e-maili teel ning intervjuud viisin läbi nende spetsialistidega, kes olid nõus minuga vestlema.

Oodatust raskemaks kujunes intervjueeritavate leidmine. Ohvriabi puhul oli see kergem, sest sain kontakti juhipositsioonil oleva isikuga, kes minu palve töötajatele edastas ning nemad kontakteerusid minuga otse. Tugikeskuste puhul kirjutasin pea kõikidesse Eesti tugikeskustesse ning minuga nõustus rääkima vaid kolm.

2.3. Andmeanalüüsi meetod

Kvantitatiivsete andmete puhul kasutan peamiselt kirjeldavat statistikat. Täpsemalt esitan perevägivalla näitajaid arvudena ja kordajatena. Kordajaid kasutan maakondade võrdlemisel. Arvutamisel kasutasin Statistikaameti rahvastikustatistikat, kordajad on arvutatud 100 000 elaniku kohta (nt perevägivalla infoteated 100 000 elaniku kohta).

Intervjuude analüüsimisel kasutan kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit, mille eeliseks on võimalus vaadelda mitut juhtumit korraga ning neid võrrelda ja leida seoseid või läbivaid teemasid (Kalmus jt, 2015). Täpsemalt kasutan juhtumiülest analüüsimeetodit, mis annab võimaluse analüüsida samal ajal mitut juhtumit. Selline meetod aitab leida läbivaid teemasid ja seosemustreid, aga samas aitab ka üldistada (Kalmus jt, 2015). Analüüsi tegemiseks transkribeerisin kõik intervjuud. Intervjuude transkriptsioonide põhjal moodustasin koodid, mis aitavad tekstilõikudele anda tähenduse (Kalmus jt, 2015). Kodeerimise puhul kasutasin induktiivselt deduktiivset kodeerimist, millest ühe osana moodustasin koodid pärast transkriptsioonide läbi lugemist ning hiljem hakkasin saadud koode seostama kirjanduse ülevaatega (Kalmus jt, 2015). Seejärel alustasin kategooriate moodustamisega, mille alusel sain hakata looma omavahelisi seoseid (Kalmus jt, 2015). Kodeerimisel lähtusin Brauni &

Clarke 6 punktist (Delahunt & Maguire, 2017), milleks on: andmetega tutvumine, esmaste koodide moodustamine, seoste ja teemade otsimine, nende ülevaatamine, defineerimine ja üles kirjutamine.

Intervjuud on anonüümsed, sest intervjuueritavad kirjeldasid oma tööd lähedalt ning rääkisid intervjuude käigus juhtumitest, mille järgi on kerge tuvastada spetsialist ning juhtumise kannatada saanud ohvrid.

2.4. Uuriija refleksioon

Olen enda bakalaureusetöö raames varasemalt intervjuusid mitmeid kordi läbi viinud ning intervjuuerinud politseiametnikke ja vägivalla ohvreid naistevastase vägivalla teemal ja teinud ka kognitiivseid intervjuusid Turvalisuse uuringu ankeedi testimise jaoks. Nende eelnevate kogemuste tõttu ei tundnud ma intervjuude läbi viimisel hirmu. Kõige murettekitavam oli minu jaoks intervjuuerimine Skype'i või muud rakendust kasutades, sest tundsin, et mul ei pruugi tekkida intervjuueritavaga sidet. Intervjuuerides on väga oluline õhkkonna loomine - kui viisin läbi enda bakalaureusetöö intervjuusid, andsin intervjuueritavatele võimaluse end "sisse rääkida" ja pärast ka "välja rääkida". Seda on aga interneti teel raskem saavutada, sest vahetu kontakt inimesega puudub. Samuti olin mures internetiühenduse ning muude tehniliste probleemide pärast.

Kokkuvõttes sujusid intervjuud kenasti, kuid ühe intervjuu puhul pidime Skype'i asemel kasutama telefoni, mis mulle ei meeldinud, kuna intervjuueritavat ei olnud võimalik näha. Kõikide intervjuude puhul õnnestus mul uuritavatega saavutada hea kontakt ning meie vestlused olid ladiusad ja pikad. Eriti meeldejääv oli ohvriabi töötaja, kes rääkis enda tööst väga entusiastlikult, mis andis mulle endalegi inspiratsiooni ning enesekindlust.

Kuigi ühiskonnas tundlike teemade puhul võib olla oht enda küsimustega vastajate arvamust kallutada, siis püüdsin olla võimalikult neutraalne ning mitte tugevalt reageerida võigastele lugudele või situatsioonidele, mis intervjuu käigus selgusid. Kui intervjuu oli lõppenud, andsin võimaluse intervjuueritavatele räägitud reflekteerida ning vahetasime mõtteid, mis sisaldasid ka minu isiklike arvamusi.

3. Tulemused

Siin peatükis toon välja intervjuude ning Politsei- ja Piirivalveameti statistika peamised tulemused. Intervjuude tsitaadid olen esitanud kaldkirjas ning samuti olen kasutanud kantsulgusid sellise info peitmiseks, mille kaudu on vastaja tuvastatav. Lisasin kantsulgudesse infot, mis aitavad tsitaatide sisu paremini mõista. Siinse analüüsi jaoks väheolulised tekstiosad olen välja jätnud, kasutades märgikombinatsiooni /.../. Nii tuleb ka paremini esile jutus kõlanud idee. Intervjuud on anonüümsed, mistõttu ei ole kasutatud spetsialistide nimesid või muid detaile, mis nende isikuid tuvastada võimaldaks.

3.1. Perevägivalla ohvrid

Perevägivalla puhul on oluline mõista, et ohvriks võib sattuda iga pereliige, olenemata soost või vanusest. Seetõttu uurisin, milliste ohvritega spetsialistidel tööalaselt kokkupuuted on. Politsei- ja Piirivalveameti statistika alusel on ligi 79% perevägivalla juhtumite kannatajaks naised ning umbes 20% juhtudest mehed. Uurides kannatanute profiili ohvriabi spetsialistidelt, selgus, et enamasti jõuavad nende juurde täiskasvanud naised. Lähemalt uurides selgub, et ohvriabisse on jõudnud ka vägivalla all kannatanud mehi, kuid siiski tunduvalt vähem kui naisi. Meestele abi osutamise teenuseid on aga vähe, mistõttu sellised mehed ei pruugigi jõuda spetsialistideni, sest nad ei oska enda murega kuhugi pöörduda.

„/.../ üks mees, ma nii mäletan, et soovis väga võtta lapsed ja ära minna kodust, et naine tarvitab alkoholi ja siis muutubki füüsiliselt vägivaldseks. Aga meeste tugikeskuseid meil väga ju pole, Tapal vist on üks, aga ta oli Narvas see mees, et ei miskit.” (Ohvriabi 2).

Tugikeskustesse pöörduvad ainult naised, kuna see on naistele suunatud teenus. Samas rääkisid tugikeskuse spetsialistid, et nende töös on ette tulnud olukordi, kus kannatajaks on mehed. Tugikeskused küll ei saa ametlikult meestele abistavaid teenuseid pakkuda, kuid abivajajaid ära ei ole saadetud, vaid neile on antud nõu, mida edasi võiks teha.

„No meie ei saa eriti pakkuda [meestele abi]. Meil ei ole võimalust. Kuigi me proovime selgitada, mis asi on perelepitus. Perelepitus ei tähenda, et peaks ilmtingimata ära leppima. Aga kui neil on lapsed, /.../ noh, et nad suudaksid omavahel nagu suhelda. Aga noh, see on, see on nii ja naa, oleneb, et võib-olla öeldakse ka vastu, et mina temaga leppida ei taha ja ei taha mingist perelepitusest.” (Tugikeskus 2).

Kui tavaliselt pöörduvad spetsialistide poole keskealised naised lastega, siis ohvriabi spetsialistid juhtisid tähelepanu eakatele ohvritele. Nad seostasid seda suuresti teadlikkusega abisaamise võimalustest. Toodi ka välja, et nende abistamine on tihtipeale keerulisem, sest üldjuhul on vägivallatsejaks nende laps. Eakad on põhjendanud, et nad ei soovi enda lastele „jamasid” politsei jm institutsioonidega. Tihti aga ei taju sellised eakad inimesed vägivalla tõsidust. Seda ilmestab juhtum, kus eakas naine elas kortermajas ning ei pääsenud ise välja ja sõltus toidu saamisel enda pojast. Ta andis pojale raha poes käimiseks, kuid poeg ostis selle eest alkoholi ja raiskas raha niisama. Emale see ei meeldinud ning vahel keeldus ta raha andmisest. Raha saamiseks kasutas poeg ema vastu vägivalda – näiteks manipuleeris emaga, riputas tema ravimid aknast välja ning ähvardas, et kui ema rohtu ei võta, siis sureb. Ema tundis reaalselt ohtu oma elule ning andis pojale raha.

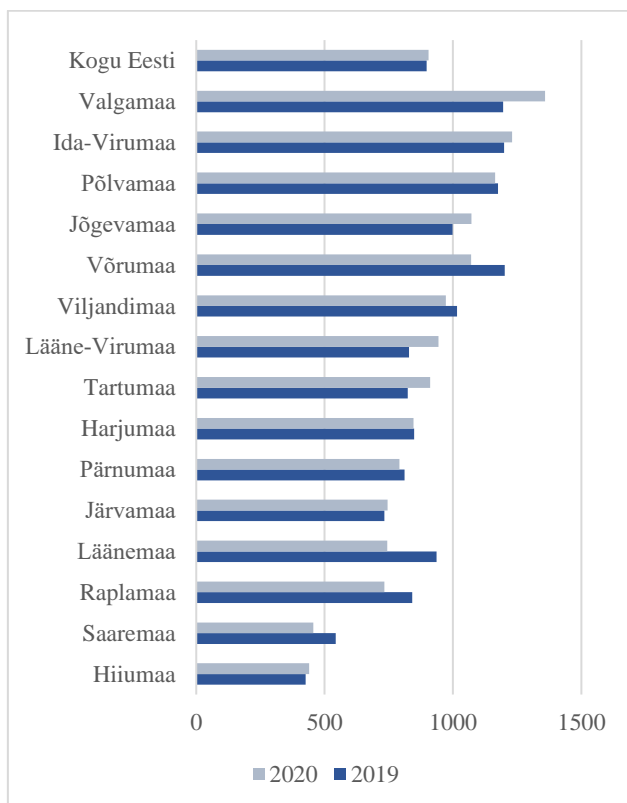
„Ühesõnaga, sellised 80-aastased helistavad /.../ Ja nüüd on nad [eakate lapsed] jõudnud siis siin moodi 50-60-aastaseks saada, kes on nüüd juba mingi 10-15 aastat joonud ja nende vanemad on eakaks saanud ja noh, nende laste pered on purunenud nende asjade tõttu, nüüd on nad vanade vanemate kaela peal. Ja siis hakkab toimuma seal ka vägivald. Aga need vanemad, eriti emad, need ju kaitsevad viimse veretilgani, nad ei taha uurimist, kriminaalasja, nad ei taha ka politseid kutsuda, nad kannatavad, sest vahel see poiss teeb ju ka midagi kasulikku, lükkab lume ära, veab puid või käib poes ja toob süüa ja ikkagi on julgestuseks majapidamises olemas /.../ .” (Ohvriabi 3).

Intervjuudes selgus, kui haavatavas olukorras on eakad perevägivalla ees. Tõenäoliselt ei ole neil peale enda vägivaldse lapse/hooldaja kedagi teist, kelle poole pöörduda ja nad ei soovi enda laste poolt toime pandud vägivallast teada anda, sest võivad kaotada isiku, kes nende eest näiliselt hoolitseb.

3.2. Vägivallast teatamine ja abi otsimine koroonajal

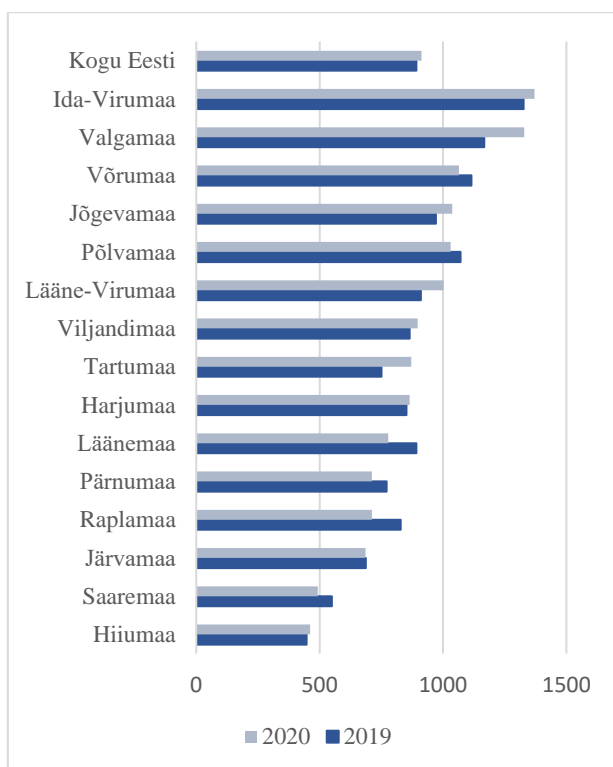
Esmane kokkupuude on ohvritel üldjuhul politseinikega. Seetõttu on oluline antud töös vaadata, kuidas muutus statistika alusel infoteadete ja väljakutsete arv kahe aasta võrdluses. Infoteate puhul on tegu politseile laekunud esmatasandi infoga, mille sisu puudutab tõenäolist perevägivalda. Väljakutse on Häirekeskuse telefoninumbril 112 edasi antud info, mille alusel kutsutakse sündmuskohale politsei ja vajadusel ka kiirabi. Politsei- ja Piirivalveameti statistika alusel on võimalik seda maakonniti vaadelda.

Politsei- ja Piirivalveameti statistika põhjal registreeriti 2020. aastal 12 025 perevägivalla infoteadet. Kogu Eestis kasvas infoteadete arv võrreldes 2019. aastaga 132 teate võrra (7 infoteadet 100 000 elaniku kohta) (vt Joonis 1), kuid nii ei olnud see kõikides maakondades – kaheksas maakonnas vähenes teadete arv 100 000 elaniku kohta. Kuigi enamikes maakondades ei olnud langus suur, oli suurim langus Võrumaal (132 teadet 100 000 elaniku kohta vähem) ning Läänemaal (193 teadet vähem). Infoteadete arv suurenes 2019. aasta võrdluses kõige rohkem Valgamaal ja Lääne-Virumaal.

Joonis 1. Perevägivalla infoteated 100 000 elaniku kohta, 2019-2020. Politsei- ja Piirivalveameti andmed. Suhtarvud on autori arvutatud.

Nagu infoteadete arv, on ka politsei väljakutsete arv perevägivallajuhtumitele veidi suurenenud üle Eesti (vt Tabel 1 ja Joonis 2). Suurim tõus oli aga Valgamaal ja Tartumaal. Maakondlikus lõikes on seitsmes maakonnas väljakutsete arv langenud, seda kõige rohkem Raplamaal ja Läänemaal. Lähemalt vaadates selgub, et üsna võrdselt on jagunenud väljakutsete ja infoteadete arvu langus ning tõus maakonniti. (vt Tabel 1).

Joonis 2. Perevägivalda väljakutsed 100 000 elaniku kohta, 2019-2020. Politsei- ja Piirivalveameti andmed. Suhtarvud on autori arvutatud.

Tabel 1 Muutused perevägivalda infoteadetes ja väljakutsetes 2019-2020. Politsei- ja Piirivalveameti andmed. Suhtarvud on autori arvutatud.

	Infoteated	Väljakutsed
Kogu Eesti	7	21
Läänemaa	-193	-115
Võrumaa	-132	-51
Raplamaa	-108	-117
Saaremaa	-87	-57
Viljandimaa	-43	32
Pärnumaa	-20	-59
Põlvamaa	-11	-41
Harjumaa	-2	13

Järvamaa	13	-1
Hiiumaa	14	14
Ida-Virumaa	31	43
Jõgevamaa	74	66
Tartumaa	88	121
Lääne- Virumaa	114	92
Valgamaa	163	163

Spetsialistid ei tajunud, et vägivalda oleks varasemaga võrreldes rohkem esinenud. Intervjuude käigus tuli välja koroonaja ootamatu mõju perevägivallale – esines juhtumeid, kus vägivald ajutiselt lõppes. Seda saab seostada traditsiooniliste soorollidega – ühelt poolt võisid vägivallatsejad karta, et jäävad ilma naisest, kes neile süüa teeb, kodu koristab ja laste eest hoolitseb, teisalt andis isolatsioonis olek võimaluse meestel end teostada, abistada raskete koduste töödega ning leida endale eesmärk. See paneb mehi end vajalikuna tundma, mis võib mõjuda pingemaandajana, sest konflikte tekib peres vähem, kui osapooled üksteisesse väärtustavalt suhtuvad.

„Need mehed leidsid eneseteostuse selle koroonaja ajal, nad said olla kasulikud, nad said olla julged, nad said kiitust, sest nad julgesid minna kauplusse kaupa tooma, toitu tooma. Viisid ka lähedastele need toidukotid. /.../ nad suutsid midagi ära teha. See oli midagi, millega nad said silma paista. Võib-olla mõni naine isegi kiitis või tunnustas või vaatas lahke pilguga.”
(Ohvriabi 3).

Samas aga tuleb mõista, et pikaajalised mõjud selguvad alles pikema perioodi jooksul. Seda tõid välja ka spetsialistid. Näiliselt võib olukord paraneda, kuid kui koroonaviirusest tingitud kriis ei lõppe, ei pruugi positiivne mõju püsima jääda. Sama võib öelda ka vägivalla esinemise kohta - kui näiteks koroonaviiruse leviku tõttu on isik kogunud stressirikast sündmust ning selle tagajärjeks on vägivald, siis kriisiolukorra lahenemisel võib lõppeda ka vägivaldne käitumine. Sellele viitab ka spetsialistide töös ette tulnud vaikne periood, mis kestis umbes kuu aega, mille jooksul jõudis nendeni vähem perevägivalla juhtumeid, kui

enne koroonat. Suveperioodil vaikne periood lõppes ning spetsialistid kirjeldasid, et tagantjärgi tuli nende töölauale palju juhtumeid.

„Põhjus, miks pöörduti vähe? Psühholoogide hinnangul oli see põhjus see, et lepiti hirmuga ja /.../ ka mehed ehmatasid ära ja hakkasid kinni pidama sellest naisest, et noh, hakkasid nagu võimalik, et aru saama, et noh, kes mulle süüa teeb või kes mulle koristab või et noh, et tekkis tegelikult nagu mingi positiivne, isegi kerge muudatus. Aga see vaikus oli olnud, ma ei tea, kas kuu pikkune ja siis terve suvi tuli tagantjärgi nagu väga palju juhtumeid ja võimalik mõju nagu pikaajalised psühholoogid ütlevad ja on ka uurimused selle naistevastase vägivalda kohta. Et need tegelikud mõjutused ilmnevad alles mingi 17-24 kuu pärast. Et me ei saa, aga kui praegu seda nagu niimoodi hinnata, et milline see mõju oli nii nagu kõikide asjade puhul, et on sellised pikaajalised mõjud nagu tulevad hiljem välja.”
(Tugikeskus 1).

Spetsialistide sõnul märkasid nad erinevusi pöördumistes koroonaeelse ajaga võrreldes. Eriolukorra ajal pöörduti tugikeskuste ning ohvriabi poole vähem. Seda selgitati asjaoluga, et inimesed olid rohkem kodudes ning avalikud kohad (ööklubid, baarid), kus ka sageli vägivalda esineb, olid suletud.

„Tegelikult oli pöördujaid vähem. Noh, selles mõttes jah, et nad ei saanud otse kohale tulla, aga ütleme neid lähisuhtevägivalda väljakutseid, politsei väljakutseid oli ju vähem. Ja on ka praegu vähem, sest lõbustusasutused on ju suletud. Eelmine kevade ei tohtinud ka ju väljas liikuda, ei tohtinud koguneda, aeti joodikud laiali, politseipatrull sõitis iga päev [asula nimi], terve kõik külad, kõik linnad sõitis läbi. Et siis ei saanud ju ka nii palju juhtuda, neid asju, suuri pidusid ju ei peetud seal aasta alguses olid ju, jäid ära need igasugused uusaastapeod ja asutuste peod, kus ta alati alati ka tööd tuli. Ja ses suhtes kõike oli vähe.”
(Ohvriabi 3).

Lisaks sellele ei olnud lubatud suured rahvakogunemised ning oli soovitatav erapeod ära jätta. Tõenäoliselt mõjutas ka see ajutist vägivalda vähenemist.

Tuleb aga arvesse võtta, et olenemata riigis valitsevast olukorrast, sõltub abi otsimine eelkõige ohvrist endast. Spetsialistid tõid välja, et abi osutamine perevägivalda ohvritele sõltub suuresti nende valmidusest abi vastu võtta. Vägivaldse suhte lõpetamiseks ja oma elus uue lehekülje pööramiseks peab inimene olema selleks vaimselt valmis ning teadvustama endale soovi muutuda.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ühte kindlat põhjust ei saa välja tuua, miks pöördumiste arv langes. Spetsialistid seostasid seda koroonaviiruse levikuga, kirjeldades, et languse taga võis olla meelelahutusasutuste sulgemine, peresuhete ajutine parenemine või hirm haiguse ees. Erinevad asjaolud võisid tingida olukorra, kus perevägivalda esines vähem. Samas ei pruugi olla selline langus pikaajaline, mida tõestas ka spetsialistide töökoormus suveperioodil.

3.3. Ohvrite abistamine koroonaviiruse ajal ja teenuste kvaliteet

Koroonaviiruse leviku ajal saatsid paljud asutused oma töötajad kaugtööle. Uurisin spetsialistidelt, kuidas kaugtöö korraldus ohvrite abistamist mõjutab. Vastajad leidsid, et abita otseselt keegi ei jäänud, kuid kaugtöö korraldusena abisaamisel on omad miinused. Peamisena toodi välja, et kaugtöö vormis kohtumisel ei pruugi spetsialist märgata kõiki asjaolusid ja lugeda ohvri kehakeelt, mis nende töös oluline on.

„Et tegelikult, et abivahendid ikkagi moonutavad seda, noh, sõna „moonutavad” ei ole päris õige, aga sa ei taju ikkagi kliendi reaalselt abivajadust aegajalt ja vahetus kohtumises näed ju inimese käitumist, tema kehakeel räägib palju. Et ja kui see vajadus ikka tekkis, siis planeerisime ka reaalse kohtumise.” (Ohvriabi 1).

Samuti viitasid spetsialistid sellele, et koroonaviiruse levik annab vähem võimalust ohvritel teenusel osalemisest „kõrvale nihverdada”. Enne koroonaaega tuli nende töös ette juhtumeid, kus ohvrid töid vabandusi, miks mitte kohale tulla. Lisaks toodi välja, et ka telekommunikatsiooni vahendusel nõustamisel osaledes on võimalik kõrvale hoida või olukorda moonutada, näiteks on ohvri võimalus panna kaamera kinni või kõne ära lõpetada, kui olukord tema jaoks ebamugavaks läheb. Reaalselt kohtudes seda võimalust ei ole.

Tugikeskuste spetsialistide sõnul oli majutusteenusele pöördujaid koroonaaegal vähem. Nad seletasid seda asjaoluga, et vägivalla all kannatavad naised panid laste heaolu esikohale ning kuna lastel oli vaja distantsõppel olla, siis eelistasid naised kodust mitte lahkuda.

„Enamus meie ohvritest on naised, kes on lastega kodus, siis nende jaoks läks selles suhtes olukord ju keerulisemaks. Sa oled ju kogu aeg rakkes - pead tagama lapsele koolis õppimisele ligipääsu ja nii edasi, et see ei olnud aga sugugi nende jaoks kerge. Sellisel hetkel oma lastega ära tulla ja tagada siis lastele haridus. Mõeldi arvatavasti esmalt ikkagi laste peale, kui selle peale, et tuleksin praegu kuskile turvakodusse.” (Tugikeskus 3).

Samuti seostati pöördumisi abi mittesaamisega. Kui oli olukord, kus ohver küll kutsus politsei, kuid ära viidi vägivallatseja, kes hiljem naases, ei ole sellistest lahendustest pikemas perspektiivis abi. See ei ole seotud vaid koroonaviiruse leviku ajaga, vaid ka üleüldiselt. Kui eemaldatakse vägivallatseja ajutiselt kodust ning ohver ei ole valmis tulema teenusele, mis teda abistaks vägivaldset suhet lõpetama, jääbki vägivald korduma. See omakorda võib vähendada motivatsiooni politseisse pöördumisel.

„/.../ paraku need ohvrid ei saanud ka abi kutsuda, või kui nad ka abi kutsusid siis reaalselt tuli neil ju selles olukorras või selles keskkonnas ju edasi elada. See, et alkoholihoobes mees sealt korraks plate peale ära toodi või arestikambrisse ära toodi see ei lahendanud olukorda. Ja no tegelikult üldine statistika ka näidanud... plahvatusliku abi otsimist ei toimunud ju. Kui need asjad leebemaks läksid, siis pigem tulid mõned lood välja, et vägivald on pikalt olnud ja alles olukorra rahunemise inimesed julgesid tulla sellest rääkima ja teavitama.”
(Ohvriabi 1).

Selgus, et abisaamise osas võib rolli mängida inimese eluruum. Eriti võib see probleem olla koroonaviiruse ajal, sest inimesed kehtestatud piirangute tõttu ei liikunud enam tavapäraselt ringi. Näiteks ei pruugitud käia tööl või külas nii tihti kui varem. Arvati, et eramajades elavatel inimestel on paremad eeldused abi vastu võtmiseks. Ohvriabi helistab ohvriale politseist saadud andmete põhjal ning uurib, kas tal on hetkel turvaline rääkida. Tuli välja, et eramaja elanikel on kergem leida vaikset ja kõrvalist kohta, kus saab rahuneda, kui tihedasti koos elavatel kortermaja elanikel.

„Eriti keerulises olukorras näen, et on kortermaja inimesed. Et kui ta läheb ka välja ja me telefoni teel neid kontakte siin peame, siis ta ei tunne ennast kusagil mugavalt ja turvaliselt seda infot minuga vahetades. Ja nagu korteris ikkagi seda võimalust ei olegi. Need, kes elavad omas majas, need ikka ütlevad, et: „Oot, ma otsin ühe varjulise paiga, et no nii, nüüd on mul hea, nüüd ma saan teiega rääkida rahulikult, mind keegi sega.“ (Ohvriabi 1).

Olgugi, et tugikeskustes on kaugõppes osalemise jaoks võimalused olemas, siis pigem toodi teenusele minemise edasilükkamise põhjuseks lapsevanema rolli täitmine. Naine, kes viibib teenusel, ei pruugi olla võimeline samaaegselt tegelema iseenda ja vägivalla probleemi lahendamise ja täitma lapsevanema kohust ja aitama last õpingutel.

Spetsialistid ei osanud hinnata, kuidas alternatiivsed meetodid abi saamisel pikemas perspektiivis ohvri edasist elu mõjutavad. Nad tõid välja, et piirangute mõju abi saamise kvaliteedile on pikaajaline, mis ilmneb alles pikema perioodi jooksul. Oli aga ka neid, kes

arvasid, et teenuse kvaliteet ning efektiivsus ei olene sellest, mis kanali vahendusel seda antakse, vaid töötajast endast.

„Ohvrile ikka olulisem see, kas saada teenus professionaalselt ja talle ei anta hinnanguid ja tal tekib usaldus selle teenuse vastu ja selle inimese vastu/.../ sa võid juba ka silmast silma kohtumisel jätta nii halva mulje, et ta ei taha teenusele tulla ja usalduse kaotada.” (Tugikeskus 3).

Peamine mure oli spetsialistidel aga koroonaviiruse leviku alguses, kui tuli teha palju ümberkorraldusi enda töös selleks, et oleks võimalik teenust edasi pakkuda. Eriti puudutas see neid ohvreid, kes olid haigestunud koroonaviirusesse või olid lähikontaktid. Epideemia algushetkel oli probleemiks see, kuidas nakatunud või selle riskis isikutele teenust osutada ning kas nad üldse on valmis abi vastu võtma.

„Et meil olid arutelud, suured arutelud just eelmise aasta alguses selle tõttu, et kui nüüd on teada, et on positiivse diagnoosiga, ja et mida siis teha, eks ju. Et tegelikult ei suutnud terve tugisüsteem, mitte ainult ütleme meie tugikeskused, eksju, vaid üldse sotsiaalsüsteem välja mõelda ka seda, et kuidas juba korraldada sellele COVID positiivsele inimesele transporditeenus.” (Tugikeskus 3).

Alati ei olnud ohvritel võimalus ohvriabi teenusel osaleda veebi või telefoni teel, seega oli juhtumeid, kus kutsuti ohver kohale. Viiruse leviku olukorras aga olid kehtestatud hügieeninõuded, mida pidi järgima. Ohvriabi spetsialisti sõnul ei olnud maski kandmine teenustel kõige mugavam variant, sest tihti muutuvad kohtumised emotsionaalseteks ning see võib muuta teenusel osalemise inimese jaoks ebamugavaks. Toodi ka paralleele, et maski kandmisel ei pruugi inimese miimika olla täielikult nähtav, mis võib inimesi distantseerida.

„Tegelikult väga palju on see mõjutanud [koroonaviiruse levik] selliste lihtsate asjade näol, et sa võid ju selle inimesega kohtuda, aga kui teil mõlemal on maskid ees ja kui teine nutab seal või nina luriseb /.../ sa ise ka ei saa /.../ oma miimikaga toeks olla ega, ega noh, väljendada, kuidas teda mõistad” (Ohvriabi 3).

Intervjueeritavad rääkisid, et tugikeskuseid kinni ei pandud, kuid töötajad sooritasid tööülesandeid peamiselt interneti kaudu. Ohvriabi puhul aga viidi kõik teenused üle kaugtööle ning viiruse leevenemisel oli võimalik osutada teenuseid ka õues, kus spetsialist ning ohver said rahulikult omavahel suhelda, kartmata viiruse levikut. Need otsused tehti juhtumipõhiselt.

Tugikeskuste puhul oli oluliseks proovikiviks olukord, kui teenusele soovib pöörduda koroonapositiivne või lähikontaktne isik. Eriolukorra algusperioodil arutleti niisuguste juhtumite korralduse üle palju, sest vahel võivad ohvrid transporti vajada. Kuigi otseselt lahenduseni ei jõutud, siis ühe sellise juhtumiga tuli ühel tugikeskusel tegeleda. Ohvril oli võimalik saada eraldi korter ning viibida seal isolatsioonis.

Uurides, kas koroonaviiruse levik mõjutas kuidagi teenuste kvaliteeti või nende osutamist, rõhutasid kõik spetsialistid, et kõik teenused toimusid. Nende sõnul ühegi teenuse osutamist ära ei jäetud ning need toimusid interneti või telefoni teel. Peamiselt kasutati telefoni teel suhtlemist - seda peamiselt seetõttu, et Skype'i või mõne muu programmi kasutamine võib nõuda ohvrilt palju lisapingutusi. Ta peab selle jaoks eraldi aja ja koha leidma ning paljudel ei pruugi selliseid võimalusi üldse olla.

„Aga tegelikult töö läks kenasti käima ja ma olin sellest koroonaaajast siis alguse ajast, siis jah, tagasi tööle tulin ma aprillis. Et siis olid asjad juba kõik settinud ja me olimegi põhimõtteliselt kõik kodukontorites üsna pikalt ja töökorralduses jah, et me olime kodukontorisse ja neid reaalseid kohtumisi oli märkimisväärselt vähem, praktiliselt nullis. Ja suhtlemine toimus klientidega. Nii-öelda telefoni vahendusel. Eks tekkisid ka need videosillavariandid, aga seda videosilla varianti kasutasime kliendiga suhtlemisel - no praktiliselt ei kasutanudki.” (Ohvriabi 1)

Intervjuudes selgus, et intervjuueeritavad ei olnud varasemalt kaugtööd praktiseerinud, kuid nende endi sõnul said nad sellega hakkama. Ohvriabi ja tugikeskused teevad koostööd mitmete erinevate asutustega ning koostöö sujus hästi ka koroonaviiruse leviku ajal. Samas viidati asjaolule, et koostöö tegemine tavaolukorras on olnud kergem, sest kodukontoris ei pruugi olla inimesed koheselt kättesaadavad. Aga üldiselt viitab see, et teenuste osutamiseks leiti muid alternatiivseid meetodeid, mis tingisid selle, et teenuste osutamise kvaliteet ei langenud.

„Otseselt, võib-olla mind kui ohvriabitöötajat pole [koroonaviiruse levik] mõjutanud, kuigi jah, et kindlasti nende koostöö toimimise nimel tuleb üksjagu rohkem pingutada sest kohapeal olles on lihtsam, lähed inimese juurde ja teed selle vahetu kontakti ära, aga kui me kodukontoris oleme, siis kord on üks kodukontoris, küll on teine kodukontoris ja see selline info liikumine ei ole nii kiire kui kohapeal olles.”(Ohvriabi 1).

Intervjueeritavate jutust mõistsin, et nende jaoks tähendas koroonaviiruse levik sisuliselt teistesse kanalitesse ümber lülitumist, kuid töö sujus hästi ning teenuste osutamise kvaliteet seeläbi ei langenud.

3.4. Koroonaviiruse leviku mõju perevägivald toimumisele põhjustele

Spetsialistid tõid mitmeid näiteid, kus esinenud perevägivald oli otsene seos koroonaviirusest tingitud piirangutega. Enamikel juhtudel seostati seda uue elukorraldusega (isolatsioon, kaugtöö, distantsõpe jm), mis tekitas vägivallani viivaid stressirohkeid olukordi. Enamasti oli inimene kaotanud töö või viibis sundpuhkusel, mille tõttu tekkisid pereelus lisapinged, sest inimesed olid teadmatuses oma tuleviku suhtes.

Intervjueeritavate hinnangul tekitas pere kehv majanduslik olukord palju konflikte ning kutsus esile vägivaldset käitumist. Samuti tekkis olukordi, kus suhte üks osapool oli töö kaotanud, kuid teine mitte. See tõenäoliselt tekitas frustratsiooni ning on mõneti seostatav ka soorollidega. Kui mees on harjunud olema peres suurema sissetuleku teenija ning pere ülalpidaja, siis peale töökaotust võib tal kaduda võimalus rahaliselt perre panustada. Veel võivad mehed tunda alaväärsustunnet ja ebakindlust, sest on sunnitud jääma koduseks, kuid naine käib endiselt tööl ja teenib perele elatist. See võib põhjustada tülisid, partneri kontrolli ning alkoholi tarbimise kasvu.

„Mõlemad vanemad töötasid välismaal. Ja seoses selle koroonaga, sai nende töö seal välismaal otsa. Nende tööandjaks oli eestlane, kes hoidis neid nii-öelda ootel. Et kohe-kohe, kui olukord paraneb, te saate tööle tagasi. Aga seal peres läksid asjad täiesti käest ära. Pere mõlemad osapooled hakkasid tarvitama koos alkoholi. Ja pereelu läks täiesti nii öelda vussi, et perel tekkisid võlad oli väga räiget, et nii-öelda perevägivalda.” (Ohvriabi 1).

Võib arvata, et enim olid viiruse levikust mõjutatud sellised perekonnad, kus üks või mõlemad liikmed käisid välismaal tööl. Riik töötas välja tööturu lisameetmed isikutele, kes töötasid Eestis, kuid koroonaviiruse tõttu kaotasid töö või pidid minema sundpuhkusele (Töötukassa, 2021). Välismaal töötavate inimeste jaoks oli aga olukord palju ebakindlam, sest neile tööturu meetmed ei laienenud ja neil puudus kindlus edasise tuleviku ees.

„Selle teemal, et mees oli ka töö kaotanud ja mehel oli väga tõsiselt välja löönud alkoholiprobleem ja mees järjepidevalt kontrollis, millega naine tegeleb ja miks naine peab koosolekuid ja tekkis mehel meeletu huvi selle vastu, millega siis naine oma tööaega sisustab

ja sealt tekkisid konfliktid. /.../Just sellest koroonast tulenevalt. Sundolukorrast.” (Ohvriabi 1).

Lisaks seostasid spetsialistid toimuvat vägivalda töökaotuse ja muude majanduslike mõjudega. Ühtlasi seostati vägivalda toimumist distantsõppega - tegu oli väljakutsega nii vanematele kui lastele, tingides uudse olukorra, kus inimesed võisid koormuse ning stressi tõttu närviliseks muutuda. Samas arvati ka, et kuigi koroonaviirus võib mõjutada põhjuseid, mis tingivad vägivalda esinemist, on see paljuski seotud siiski inimese enda käitumisega, ehk nende oskusega tulla toime stressirohkete olukordadega.

„Tegelikult see laste koduõpe on peredele raske, see on, mis ajab pere tülli /.../ Ja et see töökohtade kaotus, millega kaasneb rahapuudus ja lastekoduõpe, millega vanemad tihti peale ei tule toime kodurahu on ära rikutud sellega, vanemad on väsinud ja närvilised.” (Tugikeskus 1).

Üks spetsialist juhtis tähelepanu huvitavale põhjusele, mis võis koroonaviiruse leviku ajal võimendada vägivalda esinemist. Tema tööpraktikas tuli ette juhtumeid, kus vägivalda kutsus esile olukord, kus inimese lähedane suri koroonaviirusesse. Spetsialisti sõnul on oluline tegeleda ka nende inimestega, kes on koroonaviiruse tõttu enda lähedase kaotanud, sest tegu on kriisiolukorraga ning leinaga on raske toime tulla. Ootamatu lähedase kaotus võib omakorda võimendada vägivalda esinemist ning arvestades, et Eestis on 25.05.2021 seisuga surnud 1241 koroonaviirusesse nakatunud inimest ning suremus on 2021. aasta esimesel poolaastal tõusma hakanud (Koroonaviiruse andmestik), on oluline sellele teemale tähelepanu pöörata. Mõtiskluseks võib öelda, et inimesi sureb iga päev erinevatesse haigustesse, aga koroonaviiruse näol on tegu ootamatu epideemiaga, mis on inimeste elus toonud kaasa palju muutusi. Elades hirmus töö, tervise ning vaimse heaolu pärast, on viirusest põhjustatud surmajuhtumi toimumine perekonnas laastav ning seda võib võrrelda tõsise traumaga.

„Ja nüüd, kui siis ema seal [haiglas] ära suri ja isa koju sai, [eakas] isa muutus ülirikurjaks nii kurjaks ja ta väljendas just seda oma tütre peale ja ta viskas tütre sealt kodust välja, majast välja, et ennem ta müüb selle maja maha ja mingi see tütar kuhu tahes oma perega. Ühesõnaga noh, väga halvasti käitus oma tütreaga, ehk et see vanamees ei suutnud oma leinaga toime tulla ja selle olukorraga.” (Ohvriabi 3).

Veel ühe huvitava seose koroonaviiruse levikust tingitud muutuste ning perevägivalda esinemise vahel tõi välja üks tugikeskuse spetsialist, kes on täheldanud, et perevägivalda on

rohkem esinenud erinevast rahvusest inimeste vahel. Ta küll rääkis, et seda on esinenud ka varasemalt, kuid koroonaviiruse ajal eriti. Peamise põhjusena tõi ta välja, et inimesed on tulnud tagasi Eestisse, olles varem alustanud kooselu välismaalasega.

„/.../ nende rahvusvaheliste juhtumite arv on kasvanud, /.../ kui on see vägivaldne mees saanud selle lapse meelitada Eestist ära, eksju. No et: „lähme nüüd oleme üks, üks õppeperiood teises riigis”, ja kui ta ei luba enam naist tagasi, kui on ära võetud naise dokumendid, laste dokumendid, lennukipiletid on tühistatud, /.../ et see on see, mis me oleme näinud, et mis on viimase aja trend, mida koroon on teinud.” (Tugikeskus 3).

Globaliseerunud maailm on loonud inimestele head võimalused rändeks ning sellest tulenevalt on osa eestlasi endale kaaslaseks valinud välismaalasest isiku. Kultuurilised erinevused rahvuste vahel võivad suhte proovile panna, seda eriti olukorras, kus elukaaslased on väga erineva kultuurilise taustaga. Intervjuudest selgus, et koroonaviiruse leviku ajal läksid mõned välismaalasega abiellunud naised elama mehe sünniriiki (nt. kolmanda maailma riigid), kuid jäid sinna „lõksu“ ning riskisid lahkudes lapseröövi süüdistusega. Isegi, kui neil õnnestus alustada lahkumisega, oli neilt tihti ära võetud raha ja dokumendid, takistades kodumaale naasmist. Need olukorrad ei ole spetsialistidele võõrad, kuid on rasked lahendada, sest protsessid on pikad ja aeganõudvad.

Spetsialistid tõid näiteid olukordadest, kus vägivald sai alguse pingetest, mida põhjustasid piirangud koroonaviiruse leviku tõkestamiseks, kuid vägivald ei pruugi olla alati nendega otseselt seotud. Ühes intervjuus kirjeldati juhtumit, kus eakas naisterahvas pöördus spetsialistide poole, sest kodus olles avastas, et tema suhtes kasutatakse emotsionaalset vägivalda. See on hea näide sellest, kuidas inimesed elavad pigem kodust väljapoole, pereelu toimimisele vähe tähelepanu pöörates. Viiruse olukorras olid sotsiaalsed suhted sõprade ja lähedastega väljaspool pereringi ära lõigatud, seega nüüd kui oldi ninapidi koos, ilmsid probleemid eriti teravalt.

„Lisaks ma võin tegelikult näitena tuua selle [eaka] proua kes tänu sellele koroonale ei saa enam kodunt välja minna ise ja ta on kannatanud viiskümmend ja peale aastat selle mehe passiivagressiivset käitumist, sellist emotsionaalset vägivalda ja ta on leidnud kogu aeg väljundi väljaspool kodu on käinud võimlemas, on käinud nagu sõbrannade juures ja tema ei suutnud. Tal ei olnud nagu kuhugi enam minna ja tal oli ainuke võimalus meie juurde pöörduda, et ta saaks sellest probleemist rääkida/.../” (Tugikeskus 2).

Kokkuvõtvalt öeldes, on spetsialistide sõnul koroonaviirusest tingitud piirangud mõjutanud perevägivalla esinemist, seda eelkõige töötuks jäämise tõttu. Pered olid ebakindlad enda tuleviku suhtes ja kogunenud pinged vallandusid vägivallana. Intervjuudes kirjeldatud juhtumitest kumas läbi asjaolu, et inimesed on olnud mõjutatud koroonaviirusest ning põhjus ei pruugigi olla pelgalt töötus või lähedase surm, vaid inimese võime sellises olukorras toime tulla.

Lisaks eelnevatele nimetasid spetsialistid veel üht olulist vägivalda võimendavat tegurit - alkoholihoovet. Politsei- ja piirivalveameti statistika alusel registreeriti 2020. aastal 6342 juhtumit, kus vägivallatseja oli nähtavalt joobeseisundis (vt Tabel 2). Need juhtumid on registreeritud väljakutsete käigus. Võrreldes 2019. aastaga ei ole selliste juhtumite arv oluliselt suurenenud ning sama saab öelda ka kannatanu joobe kohta. Narkojoobes toime pandud vägivallajuhtumite arv on suurenenud ligi poole võrra. Rohkem kui pooltel 2020. aasta juhtudest (52%) oli vägivallatseja väljakutse ajal alkoholihoobes, samuti ka 2019. aasta puhul. Ligikaudu 32% juhtudest oli kannatanu alkoholihoobes. Politsei lauale jõuab palju juhtumeid, kus on mängus alkohol. Toimepanija joobe annab täiendava argumendi politsei välja kutsuda ning üldjuhul viiakse joobes inimene üheks öhtuks ära. Toetudes intervjuueeritavate öeldule, ei lahenda see aga pikemas perspektiivis olukorda.

Tabel 2. Joobeseisundis perevägivalla juhtumi esinemise, 2019-2020. Politsei- ja Piirivalveameti andmed

		2020	2019
Kannatanu joove	Nähtavalt alkoholihoobes	3875	3811
	Narkojoove	18	10
Vägivallatseja joove	Nähtavalt alkoholihoobes	6342	6317
	Narkojoove	45	28

Spetsialistid seostasid vägivaldset käitumist samuti alkoholiga, kuid ei toonud otseselt paralleele koroonaaajaga, hoolimata sellest, et joobeseisundis vägivalla toimepanek viiruse leviku perioodil kasvas (vt Tabel 2). Alkoholi nähakse pigem vägivalla võimendajana, mille toimel kaovad inimestel piirid ning nende käitumine on julgem.

On oluline mõista, et ainult koroonaviirusega seotud põhjused ei pane inimesi peres vägivaldselt käituma ning siiski jäävad alles ka tavapärased põhjused, mille tõttu vägivald esineb. Spetsialistid seostasid vägivalda alkoholi tarbimisega, kuid ei pidanud seda põhjuseks. Seda nähakse pigem vägivalda võimendajana, kuna alkohol võtab inimestel piirid maha ja seeläbi on nende käitumine julgem.

Vägivaldset käitumist iseloomustati kombinatsiooniga lapsepõlves kogetust, omandatud vägivalda toetavast mõttelaadist ning omandatud reageerimisviisist. Kui inimene on kasvanud ise keskkonnas, kus on kasutatud vägivalda, võib ta seda tajuda kui normaalset käitumist. Ühtlasi seostati vägivaldset käitumist isiksusehäiretega – eriti ilmekas oli see, et kui alkoholi mõju all toimepandud vägivald oleks justkui rohkem mõistetav, siis kaines olekus vägivallatsemine näitab, et isikul on tõsised probleemid.

„ /.../ tegelikult vägivald sünnitab vägivalda. Kui meie keskkonnas, kus me kasvame, on olnud vägivalda, siis me satume nagu tulevikus ise vägivalda ohvriks või hakkame ise vägivallatsema. See näitab ju ka seda, et see on nagu õpitud käitumine.” (Ohvriabi 1).

Samuti seostati vägivaldset käitumist sellega, et inimesel on soov kontrollida ning enda võimu kehtestada. Inimene ei pruugi olla isiksusehäirega, vaid selliste iseloomuomadustega, mis väljenduvad domineerivas käitumises. Võimu saavutamiseks kasutatakse vägivalda, sest selle abil on võimalik saavutada oma eesmärk.

„See on ikkagi õpitud oskus. Suures osas ma leian, et ei ole see põhjus, et ta on alkohoolik, mitte iial, see on õpitud oskus, lapsepõlves saadud mustrid, suhtumised, nähtud elud, üle elatud asjad.” (Tugikeskus 3).

Ühe huvitava seosena aga mainiti intervjuudes mõlema vägivalda osapoole mõju. Intervjuueeritavad täheldasid, et mõned naised võivad jõuda spetsialistideni kui perevägivalda ohvrid, kuid juhtumit lähemalt uurides on aru saada, et hoopis naine on enda eelneva käitumisega põhjustanud vägivaldse olukorra, milles ta hiljem kannatab. Tegu on huvitava olukorraga, sest enamik teenuseid on suunatud naistele. Alati ei pruugi see nii olla ning oluline on ära märkida, et meessoost perevägivalda ohvrite osakaal ühiskonnas on alahinnatud ning vähe uuritud.

„ /.../ kuigi see võib ka teistpidi olla. Et naine ründab näiteks või ise selle vägivalda juhtumi esile kutsub, kui ta näiteks kasvõi hakkab norima või ründab ja siis on lõpuks ta ise ohver.” (Tugikeskus 2).

Vägivaldselt käitumine võib olla seotud mitme erineva põhjusega, kuid enim seostasid spetsialistid seda lapsepõlvega. See on periood, kus inimene areneb ning tal kujunevad välja arvamused ja hoiakud. See on ka väga aktuaalne koroonaja ajal, sest sel perioodil viibivad pereliikmed üksteisega tihedamini koos ning seeläbi mõjutavad üksteist. Meelemärkide tarbimist nähakse pigem võimendajana kui põhjustajana, aga see on siiski oluline aspekt, sest inimesed muutuvad julgemaks ning pelgalt sõnadega tülide lahendamine ei pruugi tunduda lahendusena.

3.5. Koroonaviiruse leviku mõju vägivaldses peres elavatele lastele

2020. aastal registreeriti 3420 peretüli, mis toimusid lapse juuresolekul - võrreldes 2019. aastaga on selliste juhtumite arv vähenenud. Samas on tõusnud nende peretülide arv, mis toimusid lapse osaluseta. Peretüli puhul on tegu olukorraga, kus väljakutse peale täidab politsei koos ohvriga lähisuhtevägivalla lehe ning sellel märgitakse ära, kas juhtum toimus lapse osalusel või mitte.

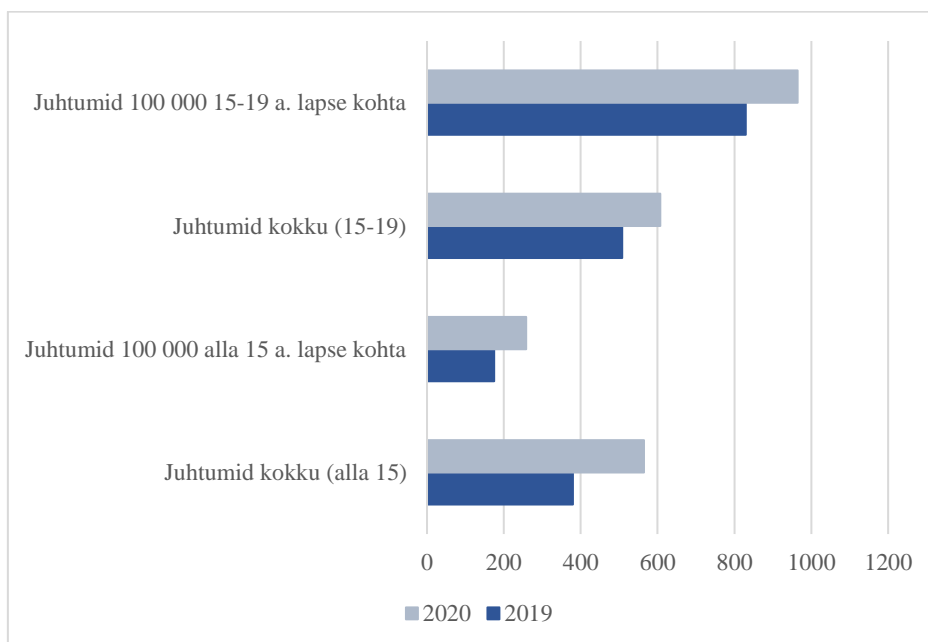
Tabel 3. Peretüli esinemine lapse juuresolekul, 2019-2020. Politsei- ja Piirivalveameti andmed.

	2019	2020
Peretüli lapse juuresolekul	3487	3420
Peretüli lapse osaluseta	6913	6973

2020. aastal registreeriti 565 perevägivalla juhtumit, kus kannatasid 0-14-aastased lapsed, vanuserühmas 15-19 oli juhtumite arv 607. Võrreldes 2019. aastaga tõusis vanuserühmas 0-14 juhtumite arv 185 võrra ning 15-19-aastaste hulgas 99 võrra.

Ohvrite soolisest jaotusest selgub, et alla 15-aastaste puhul on vägivalla all kannatanute sugu üsna võrdne, alla 15-aastaste puhul on aga poisid veidi sagedamini olnud perevägivalla all kannatanuteks kui tüdrukud. 15-19-aastaste seas on rohkem selliseid juhtumeid, kus kannatajaks on tüdruk. Kahe aasta võrdluses on vägivalla juhtumite esinemine mõlemas vanuserühmas tõusnud (vt Joonis 3), kusjuures suurem tõus on toimunud vanemas

vanuserühmas. Seega olukorrad, kus lapsed kannatasid perevägivald all, sagenesid 2020. aastal.

Joonis 3. 0-19-aastaste vastu toime pandud perevägivald juhtumid ja suhtarvud 100 000 vastavas vanuses lapse kohta, 2019-2020. Politsei- ja Piirivalveameti andmed

Uuritavad leidsid, et koroonaviirus mõjutab lapsi eelkõige distantsõppe ja kodusesse suletuse kaudu. Lapsed, kes elavad vägivaldses peres, kaotasid võimaluse sellest keskkonnast eemalduda. Seda mõjutab ühtlasi huviringide ning trennide ärajäämine. Spetsialistide arvates valmistab igale lapsele (ka nendele, kes ei ela vägivaldses peres) koolist ja huviringidest eemale jäämine halba mõju, eelkõige seetõttu, et nooremad lapsed ei pruugi mõista, mille pärast nad ei saa kodust lahkuda ning see võib pikemas perspektiivis lapse arengule negatiivselt mõjuda.

Laste puhul on oluline mõista ka seda, et nad ei pruugi ise aru saada korona tõttu ühiskonnas toimunud muutustest. See aga tingib olukorra, kus lapse elust on ära lõigatud temale harjumuspäraseid ajaveetmise võimalused, mis muudab lapse toimetuleku keeruliseks.

„/.../ ja eks noh, sest sellest räägitakse siin, et tõesti laste arengus on oluline see eakaaslastega suhtlemine ja teistega kokkusaamine, see et lapsed nagu kannatavad sellepärast Ja kindlasti laste olukord on üldse muutunud kuidagi drastiliselt.” (Tugikeskus 1).

Samuti mängib siin väga suurt rolli asjaolu, et lastel ei ole võimalik suhelda endale oluliste inimestega. Kuigi internet on loonud head võimalused ühenduses olemiseks, ei asenda see vahetatut kontakti ja noorematel lastel ei pruugi olla oskusi, et veebis suhteid hoida.

Lastest rääkides tõid spetsialistid välja, et oluline on ühiskonnas toimuva mõju lastevanematele. Ebakindlus tuleviku ja majandusliku seisuga võib muuta vanemad närviliseks, mille nad võivad tahtlikult või tahtmatult laste peal välja elada. Lapsed, kes on aga niigi olukorras, mida nad ei pruugi täielikult mõista või kus neil on vähe võimalusi midagi muuta või lahendusi otsida, võivad seda väga raskelt üle elada.

„Näiteks suures linnas, et kui palju neid muid tegevusi siis nii väga on. Et meie lastel on küll suured suur hoov ja palju naabreid ja naabrilapsi, kus saab mängida, aga on ju ka selliseid, kes kellel ei olegi kuhugi minna /.../, et ma arvan, see ei ole lastele hea. Ja muidugi kindlasti on ka vanemad kodus närvilised. ” (Ohvriabi 3).

Spetsialistid nägid otsest mõju piirangutel selliste laste õppeedukusele, kes elavad vägivaldses peres. Nagu ka eespool kirjeldasin, puudub nendel lastel igapäevane „auru väljalaskmise” koht ning nad on enda vägivaldsete pereliikmetega koguaeg koos. See taustal toimuv võib aga panna lapse suutlikkuse õppetöös edukalt osaleda kahtluse alla, sest pidev vägivaldses õhkkonnas elamine on nende jaoks lisa stressifaktor.

„No kindlasti ka vägivaldses peres, mõjutab see õppeedukust ikkagi märkimisväärselt, sest võib-olla selle lapse mõlemad vanemad on näiteks alkohoolikud ja seda rabelemist on nende vahel selle viinapudeli ümber ikkagi väga palju ja lapse ei saa absoluutselt tähelepanu. /.../ laps peab ise oma asjadega hakkama saama. Tegelikult on väga paljud lapsed jäänud oma muredega sellistel puhkudel ju üksi. Ja see kindlasti mõjutab neid. ” (Ohvriabi 1).

Spetsialistid ei olnud väga lootusrikkad selles, et koolid saaksid panustada vägivalda märkamisse distantsõppel. Märgiti, et interneti teel on vägivalda raskem märgata. See võib olla seletatav ka sellega, et lapsel on võimalus ise valida, mida ta kaameras näitab. Kui kodus toimub taustal vägivalda situatsioon, on võimalik mikrofon vaigistada või kaamerale kate peale tõmmata. Samuti on võimalik enda vigastusi varjata, muutes kaamera suunda vms.

Spetsialistid siiski rõhutasid, et koroonaviiruse mõju lastele on hetkel veel keeruline hinnata. Tegemine on pikaajalise mõjuga, mis selgub alles hiljem. Samas toodi näiteid, kuidas vanemad ise olid viiruse leviku perioodil lapsi hakanud teisiti kohtlema, mis mõjus lapse õppeedukusele. Ühes kirjeldatud näites takistas isa enda lapsel õppetöös osalemist, sundides teda koduseid toimetusi tegema ja isa teenindama, mille tõttu oli ta koolipäeva ajaks väsinud.

Keeruline on mõista, miks isa oma lapsega nii käitus - võimalik, et ta tundis ise ebakindlust ning soovis omada kontrolli lapse ning toimuva üle.

„Üks ema oma tütreaga küll ütles, et see isa lihtsalt kodus ei lubanud sellel tütrele õppida, ta kiusas teda. Ta käskis, et pane mulle siit ja sealt seda ja seda, et laps oli nagu magamata, kui ta pidi kooli minema. /.../” (Tugikeskus 1).

Seega võivad vanemate poolt tajutud ebakindlus, hirm ning muud emotsioonid, mida nad kogevad koroonaviiruse pandeemia ajal, väljenduda nende käitumises selliselt, et kannatajateks on nende lapsed.

3.5.1. Vägivaldses peres üles kasvamine

Olenemata riigis valitsevast olukorrast, on vägivaldses peres elavate laste toimetulek keerulisem, kui nendel, kes elavad nii-öelda tavalises peres. Vägivalla kogemine mõjutab lapsi suuresti, lapsed ei pruugi ise saada vägivalla episoodi käigus füüsilisi vigastusi, kuid vägivalla tunnistamine võib mõjuda neile laastavalt. Seda ka siis, kui vanemad usuvad, et nende vahel toimuv ei mõjuta last.

„/.../ väga paljud vanemad ütlevad, et laps ei näinud pealt ja ta ei tea ja me varjame tema eest ja me tema ees teeme nägusid ja, et laps ei ole puudutatud ja laps magas ja ta ei teadnud, kui me kaklesime. Aga tegelikult lapsed teavad ja tajuvad neid asju väga hästi ja juba väga noorest peast saadik.” (Ohvriabi 3).

Väga ilmekalt toetab seda ühes peres toimunud olukord, kus mõlemad vanemad olid kaotanud korona tõttu töö ning kodus leidis aset vägivald. Selles peres elanud laps kolis iseseisvalt enda vanemate juurest ära teiste lähedaste juurde. Hiljem spetsialistiga rääkides oli laps arvamusel, et vanemad võiksid minna taas välismaale tööle, et ta ei peaks elama vägivaldses peres.

Vanemate pikaajaline vägivalla toimumise eitamine paneb lapsed raskesse olukorda. Suhtes, kus on vägivald kestnud aastaid, võib see aina süveneda. Spetsialistide sõnul üldiselt lapsed ei teata toimuvast vägivallast, sest kardavad tagajärgi oma perele. Mõnel juhul ka seetõttu, et neile on kodus öeldud, et nad ei tohi sellest kellelegi rääkida.

„Siin on tõenäosus, et väga suurt rolli mängib ka see peresuhe ja see lapse hirm, et mis pärast saab, et ta jääb ju selles olukorras süüdlaseks, et ta on sellest teada andnud. Seda on lapsed täiesti ka tunnistanud, kui ma siin naistega olen rääkinud, et teil on sellises eas ju

laps, miks laps nagu ei ole varem julgenud abi kutsuda, siis tegelikult ütleb ka naine, et lapsed lihtsalt kardavad elukaaslase reaktsiooni pärast seda, kui peaks see info kuhugi edasi minema ja peaks midagi järgnema.” (Ohvriabi 1).

Laste vähesest pöördumisest annab aimu spetsialistide mure ametlike institutsioonide pärast. Näitena toodi olukordi, kus laps on helistanud tugiliinile, kuid ei ole sealt abi saanud. Laste puhul peab arvesse võtma, et nende jaoks on tõenäoliselt kodus toimuvast väga raske rääkida. See aga tingib olukorra, kus abi otsiv laps on küll valmis rääkima spetsialistile, kuid kui temalt võetakse vaid andmed ning suunatakse edasi teise spetsialisti poole, võib lapse usaldus kaduda. See tähendab, et lapsele tundub, et ta on jäänud abita ning ta ei pruugi enam teist korda abi otsida.

„[laste tugiliin] No võib-olla võib-olla, kui ta saab teada, et tahetakse tema andmeid, et ta võib-olla ei räägigi, siis ma ei tea. Sest sellist usalduslikku suhet nagu varem lastel oli, et ta võiski ära rääkida enam minu meelest ei ole.” (Tugikeskus 2).

Spetsialistide töös on ette tulnud juhtumeid, kus kohalik omavalitsus ei oska näha vägivaldses peres elavate laste vajadusi. Olgugi, et kui laps ei ole otseselt vägivalda all kannataja, vaid tunnistaja rollis, vajab ta sellele vaatamata abi. Kodus toimuv vägivald võib mõjutada väga palju lapse edasist elu ning toimetulekut.

Seda probleemi toodi välja ühtlasi peresuhetes. Võib tekkida olukordi, kus laps soovib enda murest rääkida, kuid temale lähedased inimesed ei võta seda tõsiselt. See aga samuti õhnestab laste usaldust abisaamise mõttes ning vähendab initsiatiivi abi saamiseks ise spetsialistide poole pöörduda.

„Kui laps läheb oma muret kurtma emale siis ei võeta seda tõsiselt. Ma ei tea ka mõningate juhtude puhul on tulnud välja ka, et kui laps on ikkagi oma peresiselt mõne usaldusinimese leidnud ja julgenud talle sellest oma murest rääkida siis on olnud ka vanaema või vanaisa ütlemine, et: „ah, kannata ära.” /.../ Siis tekib küsimus, et kas, kas see ongi täiskasvanu inimeste jaoks normaalsus?” (Ohvriabi 1).

Kui lapsed tunnevad end üksi enda probleemiga, võivad nad hakata toimuva vägivalda ees vastutust võtma. See aga väljendub probleemi peitmisel, mis tegelikkuses viib tõsisemate tagajärgedeni. Tavaliselt ei ole vanemad ise enda probleemidest aru saanud ning võib juhtuda, et vanemad hakkavad ise alles väga pika aja pärast perele abi otsima.

„Mul on kahju, et lapsed, alaealised, nii vähe pöörduvad. Väga kahju kohe, et lapsed on hästi hoidvad oma perede suhtes. Nad võtavad ise vastutuse seal peres, kus isa või ema on kas alkoholi tarvitaja või siis vägivaldne ja püüavad seda peret nii-öelda koos hoida, kuidas iganes. Ja varjata neid riidusid ja asju. ” (Ohvriabi 3).

Intervjueeritavad rääkisid, et kui lapsed elavad vägivaldses peres, suureneb tõenäosus, et nad hakkavad ise hilisemas elus vägivaldselt käituma. Reegliski seda nimetada ei saa, kuna spetsialistide sõnul on see iga juhtumi puhul erinev. Lapsed võtavad väga hinge seda, mis toimub koduseinte vahel. Mõned neist võivad olla väga mõjutatud enda vanematest ning seetõttu ei ole valmis perele abi otsima. Teisalt peavad institutsioonid ning usaldusisikud nendesse probleemidesse tõsiselt suhtuma, kuid see saab olla ainult vastastikune - kui hädas laps tunneb, et tema muret ei võeta tõsiselt, võib tal edasine motivatsioon abi saamise osas kaduda. Koroonaviiruse ajal on see teema eriti aktuaalne, sest nii mõnedki juhtumid võivad jääda märkamatuks, sest lapsed ei otsi abi ning koolil on nende probleeme distantsõppe tõttu keerulisem märgata. See on aga ülioluline, et selliste peredega tegeletaks, sest spetsialistide kogemustele tuginedes võivad need lapsed tulevikus olla ise paarisuhetes vägivaldsed.

4. Arutelu

Töös uurisin, milliste koroonaviirusest tingitud sotsiaalsete muutuste kaudu seostavad spetsialistid muutusi perevägivalda toimumisel, milline on spetsialistide hinnangul vägivaldses peres laste toimetulek koroonaviiruse ajal ning millised muutused toimusid ohvrite pöördumistes abi saamiseks ja nende abistamise kvaliteedis.

4.1. Perevägivaldast teatamine ja abi otsimine

Politsei- ja Piirivalveameti statistika alusel kasvas 2020. aastal veidi väljakutsete ja infoteadete arv 2019. aastaga võrreldes. Välismaal läbiviidud uuringud näitavad, et varasemalt on kriisiperioodidel perevägivalda juhtumite arv tõusnud (Perez-Vincent, 2020). Väljakutseid ning infoteateid saab mõtestada abi saamise kontekstis - tegu on küll perevägivaldast teatamisega, aga kui sellele reageeritakse ning politsei saabub juhtumit lahendama, on tegu abi osutamisega.

Infoteade ei pruugi tulla ohvritelt või vägivaldses kodus elavatelt muudelt pereliikmetelt, vaid ka naabritelt või lähedastelt. Teadete kasvu võib mõjutada asjaolu, et tõusnud on elanikkonna üldine teadlikkus. Seda tõestab ka 2016. aastal TNS Emori (Emor, 2016) poolt läbi viidud uuring Eesti elanike teadlikkusest perevägivaldast. Uuringu tulemusel selgus, et 95% elanikest peavad perevägivalda kuriteoks ning suur osa (78%) usub, et perevägivald ei ole pere siseasi. Samas selgus uuringu tulemusel asjaolu, et kõrvalseisvad inimesed üldiselt ei sekku perevägivalda juhtumitesse, kuna ei oska midagi ette võtta (Emor, 2016). Järelduste tegemist koroonaviiruse leviku mõju kohta raskendab epideemia algushetkest möödunud vähene ajaperiood - kui oleks võimalik arvesse võtta ka 2021. aasta statistikat, võiksid tulemused olla teised.

Intervjueeritud spetsialistide sõnul vähenes pöördumiste arv 2020. aastal eriolukorra ajal, kuid suveperioodil taas tõusis. Võimalik, et kõik juhtumid ei jõudnud politsei töölauale ning seetõttu on need alahinnatud ka ametlikus statistikas. Kui tugikeskuste poole pöördumise jaoks võib ohver saada info näiteks politseiametnikult, siis väljakutse korral täidab ohver koos politseiga lähisuhtevägivalda lehe (Siseministerium, 2019). Sellel lehel tehakse märke ohvri nõusoleku kohta ohvriabisse pöörduda. Kui ohver soovib, võtab temaga ühendust ohvriabi töötaja. Spetsialistid märkasid eriolukorra perioodil töökoormuse langust ning statistika põhjal on näha, et osades maakondades langes 2020. aastal ka väljakutsete arv.

Uuringust ilmnis huvitav selgitus perevägivaldajuhtumite ajutisele vähenemisele. Võimalik, et mehed, kes tavaolukorras on olnud vägivaldsed, leidsid koroonaajal võimaluse eneseteostuseks, hakkasid tegelema koduste töödega ning said asuda perekonnas senisest teistsugusesse mehe rolli. Traditsiooniliste soorollide järgi on mees pere ülalpidaja (Linno jt, 2011). Mees, kes on madala enesehinnanguga ja tunneb ärevust oma rolli täitmise suutlikkuse pärast (Dutton, 2006), võib hakata kasutama kontrolli ja vägivalda ebakindluse kompenseerimiseks. Instrumentaalse vägivaldaga puhul ongi kontrollivajadus peamiseks agressiivse käitumise faktoriks (Kimmel, 2002). Koroonast tingitud elukorralduslikud muudatused võisid põhjustada olukorra, kus vägivaldlatseja tundis kontrolli majapidamise üle ning seega vähenes vajadus vägivaldselt käituda. Oluline on aga rõhutada, et koroonaviiruse leviku mõju perevägivaldale võib olla pikaajaline ning positiivne efekt vägivalda esinemisele lühiajaline.

Tulemustest ilmnis, et koroonaviiruse ajal võis ohvrite pöördumine abi saamiseks väheneda kahel põhjusel. Üheltpoolt oli inimestel hirm viiruse ees ning pereliikmete elukorralduslikud muudatused (näiteks laste distantsõpe) sundisid abi otsimist edasi lükkama, sest see ei olnud nende jaoks hetkel mugav, kuid ka piirangute tõttu, sest kohad, kus vägivald tavaliselt alguse võib saada, olid suletud. Teiseks võib olla otsene mõju ka isolatsioonil, sest inimene on oma muredega üksi ning sotsiaalsed kontaktid on vähenenud. Lapsevanemad olid olukorras, kus nad pidid keerulistes oludes suutma vanemakohustusi täita. Lapsed olid distantsõppel, vanemad võisid olla töö kaotanud või teha tööd kaugtöö vormis. Sellistes oludes elamine suurendab igapäevast stressi, mida peresuhetes kogetakse, eriti kui lapsevanema ülesanded on elukaaslaste vahel ebavõrdselt jaotatud (Waddell jt, 2021). Abi otsimine või abisaamine võib peresisest korraldusest olla sõltuv, sest kui perevägivalda ohvril ei ole aega, et tagada lapsele täisväärtuslik tugi õpingutel ning samal ajal tegeleda vägivaldsest suhtest lahkumisega, võib ta abi saamise edasi lükata. Vägivaldse suhte lõpetamine nõuab aga naistelt palju vaimset ja majanduslikku ressursi.

Pöördumiste suurenemist suveperioodil saab seostada koolivaheaja ning eriolukorra lõppemisega, kuna siis oli inimestel võimalus keskenduda probleemidele peresuhetes ning otsida abi.

Enamasti pöörduvad ohvriabisse ja tugikeskustesse naised, kuid ilmnis, et ka mehed pöörduvad ohvriabi poole, vahel harva ka tugikeskustesse. Probleemkohaks on see, et meestel ei ole eriti kuhugi vägivalda puhul pöörduda ning neile ei saa pakkuda selliseid

teenuseid nagu naistele. Tulemused näitavad, et ka meestel oleks vaja abiteenuseid (psühholoogiline, juriidiline jm abi). Maailmas ei ole meestevastast vägivalda nii palju uuritud kui naistevastast vägivalda, kuid tuginedes naistevastase vägivalda uuringutele (FRA, 2014), võib eeldada, et meeste puhul on vägivalda tagajärjed sarnased naiste omadele. Ameerika Ühendriikides läbi viidud uuringu tulemusel selgus, et mehed otsisid abi pigem mitteformaalselt, pöördudes sõprade, sugulaste või muude tuttavate poole. Pooled meestest otsisid abi interneti kaudu ja pöördusid ametlike teenuste poole, mis olid neile mõeldud (Douglas & Hines, 2012). Abi otsimist võib raskendada asjaolu, et mehed ei pruugi naise vägivaldset käitumist tõsiselt võtta või pisendavad nad vägivalda tähendust, sest ohver olla tundub ebameelik (Belknap & Melton, 2005). Varasemate uuringute põhjal on tõestatud, et kriisi olukord on inimestele niigi raske (Naser jt, 2020) ning kui mees elab perekonnas, kus ta kannatab vägivalda all, kuid ei oska abisaamiseks kuhugi pöörduda, võib see mõjuda raskelt tema vaimsele tervisele. Meestel võib olla raskem toimuvast vägivallast rääkida ning kui koroonaviirusest põhjustatud piirangute tõttu on nende sotsiaalsed suhted kannatada saanud, võib see avaldada negatiivset mõju tervisele (Naser jt, 2020).

Uuringu tulemustest selgus, et eakate pöördumine spetsialistide poole on viimasel ajal tõusnud. Siiski on tegu väga haavatavas olukorras isikutega, kellele suunatud vägivald seostub peamiselt hooletusse jätmisega – näiteks võetakse ära ravimid, piiratakse juurdepääsu söögile vms (WHO, 2002). Eakate puhul teeb abistamise raskemaks asjaolu, et üldjuhul on vägivallatsejaks nende lapsed, kellest nad hoolivad ega soovi neile halba. Nad ei pruugi toimuvast vägivallast teada anda ning on oma lapse või laste kontrolli all. Ilmselt mõjutab seda ka hirm üksijäämise ees, sest tõenäoliselt ei ole neil teisi inimesi, kelle poole pöörduda. Vägivald mõjub eakatele tõsiselt - esiteks on nad füüsiliselt nõrgemad, kui noored, teiseks ei ole nad tihti majanduslikult heal järjel, seega põhjustab rahast ilma jäämine neile suuri raskusi (WHO, 2002). Koroonaviiruse leviku perioodil võis esineda mitmeid juhtumeid, kus eakad kannatasid raske perevägivalda all, kuid ei pöördunud abi saamiseks politsei ega spetsialistide poole. See tõestab ühiskonnas vajadust pöörata rohkem tähelepanu haavatavas olukorras olevatele elanikkonnarühmadele.

4.2. Ohvrite abistamine koroonaviiruse leviku ajal

Perevägivalda ohvritele abi osutamises toimus suurim muudatus seoses alternatiivsete teenuste osutamise meetodite kasutusele võtmisega. Enamasti viidi nõustamisi läbi telefoni või veebi teel, seega teenuste osutamine sai koroonaviiruse leviku ajal edukalt jätkuda - alati

leiti võimalus ohvriga suhtlemiseks ning kui mingil põhjusel ei olnud võimalik teenust pakkuda telefonitsi või veebi teel, kohtuti ohvriga näost-näkku. Kuigi teenuste osutamine jätkus, ei saa üheselt väita, et alternatiivsete meetodite kasutamisel ei oleks mõju ohvritele. Intervjuudest selgus, et veebivahendusel nõustamine siiski moonutab ega asenda vahetut kohtumist. Suurimate murekohtadena toodi välja, et spetsialist ei suuda täielikult lugeda ohvri kehakeelt ning videosilla teel on võimalus ebamugavates olukordades end peita. Arvestades, et vägivalda all kannatavad inimesed kogevad erinevaid vaimseid kahjustusi nagu häbi, hirm ning psühholoogilised häired (FRA, 2014) võib see otseselt mõjutada nende suutlikkust epideemia olukorras abi vastu võtta. Koroonaviiruse leviku tõttu kehtestati mitmeid piiranguid, mis sundisid inimesi kodudes aega veetma. Suletud olid meelelahutusasutused, spordiklubid jne (Riigikogu, 2020), seega puudus inimestel tavapärane võimalus kodust eemale saada ning suhelda enda sõprade või lähedastega selliselt nagu nad olid harjunud – see aga on kriitiline osa inimeste heaolust (Adams jt, 2021). Võib arvata, et abisaamine läbi interneti või telefoni ei pruugi olla siiski ohvrile piisav, sest puudu jääb elementaarsest inimkontaktist.

Veel on raske hinnata piirangute mõju ohvrite abisaamise efektiivsusele, sest tegu on pikaajalise mõjuga, mis avaldub alles pikema perioodi möödudes. Tegelikult selgus, et meie sotsiaalsüsteemil on veel pikk maa minna sellistes olukordades toimimise jaoks. Arutelu alla tulid olukorrad, kus ohver on koroonapositiivne (või lähikontaktne), misjuhul aga ei ole teda tervislike asjaolude tõttu lubatud tuua tervete inimeste sekka. See tähendaks seda, et tugikeskus peab jääma isolatsiooni, aga siis on raskendatud uute ohvrite abistamine. Veel on murekohaks sellised pered, kus toimus vägivald, kuid piirangute tõttu seda ei avastatud - näiteks kui vägivaldseja omab täielikku kontrolli ohvri üle ning ohver ei puutu kokku inimestega väljaspool kodu, võib vägivald jääda märkamata (Peterman jt, 2020). Epideemia olukord võib luua aga ka muid takistusi, isegi kui on võimalik ohvriga füüsiliselt kohtuda. Tihtipeale on sellised kohtumised väga emotsionaalsed ning distantsi hoidmine ja isikukaitsevahendite kasutamine võivad panna niigi traumeeritud inimese ebamugavasse olukorda. Kuigi sellisel juhul head lahendust ei olegi, siis on oluline mõista seda, et iga väiksemgi asjaolu võib mõjutada abi saamise tajumist.

4.3. Perevägivalda põhjustada võivad tegurid

Töö tulemustest selgus, et koroonaviiruse levikust tingitud piiranguid ühiskonnas saab seostada perevägivalda toimumisega. Näiteks võib vägivald alguse saada töökaotusest või muust elukorralduslikust muutusest. Peres tekkivaid pingeid saab seostada vägivaldse käitumise esinemise tõenäosusega ning sinna lisandunud stress, mis oli põhjustatud koroonaviiruse levikust, tekitab selliseid pingeid perre juurde (Peterman jt, 2020). Välismaal läbiviidud uuringu põhjal selgus, et töökaotusest põhjustatud vägivalda esineb rohkem peredes, kus mõlemad liikmed panustavad sissetulekusse ning töötuks on jäänud mees (Tur-Prats, 2017). Minu uuringust selgus seos töökaotuse ja perevägivalda vahel. Vaadates ametite ja sektorite soolist struktuuri, olid naised need, kes töötasid sellistel tegevusaladel ja kohtadel, kus oli võimalik teha kaugtööd (Tööpoliitika näitajad). Töö kaotanud mees muutus naise suhtes kontrollivaks ning hakkas tema peal kasutama vägivalda. Sellist käitumist võib suuresti seostada soorollidega, kus mehe enesekindlus on habras, sest tema au või uhkus on löögi alla sattunud (Klophaus, 2015). Kuigi naiste tööhõive määr on Eestis meeste omast veidi madalam, siis võrreldes 2019. aastaga langes 2020. aastal naiste tööhõive määr vähem kui meeste oma. Eriti haavatavas olukorras olid need isikud, kes töötasid välismaal ning kaotasid oma töö piiride sulgemise tõttu. 2020. aasta teises kvartalis langes välismaal töötajate arv võrreldes 2019. aasta teise kvartaliga (Statistikaameti andmebaas). See annab aimdust, et kriisi olukorras olid naistel paremad eeldused töökoha säilitamiseks, kuid traditsiooniliste väärtushinnangutega mehe jaoks võib olla see alandav, kui tema enam pere sissetulekusse ei panusta.

Seega eksosüsteemis toimunud muutused avaldasid mõju makrosüsteemile ning võimendasid vägivalda toimumist kodus. Stress, mida inimene kogeb seoses majanduslike muutustega, võivad mõjutada vägivaldse käitumise esinemist (Dutton, 2006). Peredes, kus mõlemad partnerid kaotasid oma töö, võis olukord veelgi raskemaks muutuda. Sellistel juhtudel on pere täielikult enda sissetuleku kaotanud ning mõlemad osapooled tunnevad sellega seoses suurt stressi. Suur tõenäosus on langeda majanduslikesse raskustesse, mis võivad tekitada konflikte ning õhnestada inimeste enesekindlust, muutudes agressiooniks, mida elatakse partneri peal välja (Dutton, 2006). Nendes olukordades võivad peres muutuda väljakutseks ka igapäevased toimetused. Muutused, mis on toimunud eksosüsteemis, on mõjutanud ka mikrosüsteemi tasandit. Inimesed on jäänud koduseks ning peavad kodu ja laste eest hoolt kandma ning samas tulema toime muudatustega, mis neid väljaspool kodu

mõjutavad. Koroonaviiruse leviku ajal võib ekspressiivne vägivald just tekkida sellistest olmpõhjustest. Inimesed on sellistes olukordades, kus nad kaotavad enesevalitsuse puuduliku oskuse tõttu negatiivsete emotsioonidega toime tulla (Klophaus, 2015) ning see väljendub vägivaldses käitumises. Samas selline äkiline loomus on tugevalt seotud ontogeneesi ehk individuaaltasandiga - võimalik, et inimesed omavad kehvasid sotsiaalseid oskuseid, mille tõttu nad lahendavad oma probleeme vägivaldselt.

Praktikas on esinenud rohkem olukordi, kus tuleb tegeleda vägivallaga, mis leiab aset eri rahvuses inimeste vahel. Eriti avaldus selline mõju koroonaviiruse leviku ajal, kuid võttes arvesse, et reisimine keelati ära või rakendusid ranged kontrollimeetmed, siis pani see inimesi tegema erinevaid otsuseid elukohariigi suhtes. Need juhtumid on üldjuhul sellised, kus minnakse lastega elukaaslase sünniriiki, kuid sealt lahkumine muutub raskeks. Makrosüsteemi tasand ühendab endas kolm eelnevalt nimetatud tasandit, mis on iseloomulikud ühiskonna kultuurile või muule laiemale sotsiaalsele kontekstile (Brofenbrenner, 2005). Seega kui eri rahvusest inimeste vaheline vägivald leiab aset selliste inimeste vahel, kus üks osapool on pärit riigist, kus domineerib patriarhaalne võim, tekivadki probleemid. Selliste ideoloogiatega inimesed võtavad omaks makrotasandil levinud hoiakuid ja väärtusi ning rakendavad neid oma suhetes lähedastega enda tahtmise saamiseks (Dutton, 2006).

Töö tulemused näitavad, et koroonaviiruse epideemia võib muuta inimeste elu, seda eriti sellises olukorras, kus inimene elab üle trauma, mis on otseses seoses koroonaviiruse levikuga. Näiteks lähedase surma tõttu võib leinaga toime tulemine olla raskendatud ja seda võidakse välja elada teiste pereliikmete peal. Taolistele olukordadele on oluline tähelepanu juhtida, sest koroonaviirusesse nakatunud inimesi on Eestis surnud palju ja üldjuhul on tegu eakate inimestega (Koroonaviiruse andmestik). Ühiskonnas, eelkõige vanemas generatsioonis, on levinud stereotüüpsed uskumused, et mehelikkuse juurde ei sobi oma emotsioonide ja nõrkuse väljanäitamine. Toimetulekuks ja tugevuse demonstreerimiseks käitutakse pigem agressiivselt. Koroonasse haigestumine võib olla ootamatu ning sellest tulenev surm teeb olukorraga toimetuleku hullemaks. Siinkohal on mõjutatud inimeste individuaalne tasand, kuna lähedase surm on kahtlemata kõigile ootamatu. Sellega toimetulek sõltub aga suuresti sellest, millised väärtushinnangud inimesel on ja kuidas ta oma emotsioone väljendada oskab.

Perevägivald ei ole alati ühepoolne, vaid võib olla vastastikune. See on selline olukord, kus ohvrina satub teenusele naine, kuid lähemalt uurides selgub, et naine võib olla vägivalda situatsiooni ise algatanud. Varasematele uuringutele tuginedes võib seda seletada kahe asjaoluga - naine võib tunda soovi kätte maksta või kasutab ta vägivalda enesekaitseks vägivaldse mehe ees (Belknap & Melton, 2005). Spetsialistide hinnangul on vägivalda näol tegu õpitud käitumisega, kuid see ei pruugi olla vaid lapsepõlves kogetu põhjal. Naised, kes on kogenud vägivalda või olnud selle pealtnägijaks, võivad samuti vägivalda kasutama õppida (Belknap & Melton, 2005). Kuigi minu uurimuse tulemusel ei saa seostada vastastikust vägivalda otseselt koroonaviirusega, siis võib arvata, et kehtestatud piirangute tõttu on mõjutatud kõigi pereliikmete heaolu ning see võib tingida vägivaldset käitumist.

Koroonaviiruse leviku ajal ei ole aga vähemtähtsad tavapärased vägivalda esinemise põhjused. Kuigi koroonaviiruse tagajärjel kogetu võib võimendada vägivalda käitumist, on siiski oluline mõista, et Eestis on peresid, kus vägivald toimub viiruse levikust olenemata. Nendele peredele on oluline tähelepanu pöörata, sest tõenäoliselt on seal vägivalda esinemine korduv ning pidev ja ohvrid võivad vajada mitmekülgset abi viiruse leviku ajal.

Intervjueeritud spetsialistid seostasid vägivaldset käitumist kõige rohkem individuaalse ja mikrosüsteemi tasandiga (Brofenbrenner, 2005). Individuaalsel tasandil on kirjeldatud isiku enda areng (Dutton, 2006), mille järgi mõjutab inimese isiksust lapsepõlves kogetu (Larance, 2006). Vägivalla kasutamine on inimese soov kontrollida ja võimu kehtestada. Sellistel inimestel võivad olla puudulikud suhtlemisoskused (Linno jt, 2011), mille tõttu näevad nad vägivalda ainuvõimaliku viisina enda tahtmise saavutamiseks. Inimene õpib väärtushinnanguid ja sotsiaalseid oskusi sellest keskkonnast, kus ta on üles kasvanud ning suure osa sellest õpib ta enda peres, millele viitab mikrosüsteemi tasand (Dutton, 2006). Kui inimene on kasvanud sellises perekonnas, kus meest nähakse kui dominantset liiget, on tõenäoline, et selliste väärtushinnangute järgi elab ta ka edaspidi (Dutton, 2006). Sama paralleeli saab tuua tulemuste põhjal - peresuhted mõjutavad suuresti vägivaldset käitumist ning vägivaldses peres kasvanud inimestel on suurem tõenäosus olla ise vägivaldne või ohvrina.

Alkoholi nähakse pigem vägivalda võimendajana ning seda ei saa otseselt seostada vägivaldse käitumisega. Seda on tõestanud ka varasemad uuringud (UNICEF, 2000) - alkohol aitab inimestel end vabamalt tunda ja nad võivad kaotada kontrolli oma käitumise üle. Varasemalt on vägivallatsejad toonud alkoholi õigustusena (Tittlova & Papacek, 2018).

Seda toetab ka minu töö tulemus, kus vägivaldlatsejad on valmis tunnistama erinevaid sõltuvushäireid, kuid vägivaldaga neil enda sõnul probleeme ei ole. Ilmselt on tegu olukorraga, kus alkoholi tarbimist kasutatakse õigustava tegurina.

4.4. Koroonaviiruse leviku mõju vägivaldses peres elavatele lastele

Politseistatistika alusel sagesid olukorrad, kus 0-19-aastased kannatasid perevägivald all, laste juuresolekul toimunud peretülide arv aga langes. Spetsialistid ei täheldanud enda praktikas, et oleksid sagenenud olukorrad, kus lapsed on perevägivald all kannatajateks, aga see võib olla põhjustatud sellest, et spetsialistide töölauale satuvad pigem täiskasvanute juhtumid ning lastega tuleb tegeleda siis, kui pöördunu peres on lapsed. Kui vanemad ei suuda distantsõppes tuleneva stressiga toime tulla, kannatavad lapsed. Võimalik, et vanemate endi elus toimunud muutused ajendavad neid lapsi teisiti kohtlema, näiteks liialt kontrollima või käsutama, mis võib tingida olukorra, et lapsed on väsinud ning seetõttu on neil koolis osalemine raskendatud.

Distantsõpe võib osutada lastele tõsiseks katsumuseks - seda eriti neile, kes elavad vägivaldses peres. Esiteks saab seda seostada õppimisvõimega, teiseks puudus lastel võimalus suhelda eakaaslastega. Lapse arengu ja heaolu seisukohalt on oluline, et ta saaks suhelda ja ennast teostada (Brofenbrenner, 2005). Selle võimaluse puudumise tõttu kannatavad kõik lapsed, kuid eriti keeruline on olukord vägivaldses peres elavatele lastele. Lapsepõlves saadud kogemused valmistavad inimesed edaspidiseks eluks ette ning kujundavad vajalikud toimetuleku oskused (Decker jt, 2018). Sellistel juhtudel, kui laps on pärit vägivaldsest perest ning temale omased koduvälised tegevused on ära jäänud, võib ta täiskasvanuks saades tõenäolisemalt omada puudulikke sotsiaalseid oskusi. Vanemate kogetud muutused eksosüsteemi tasandil võivad avalduda mikrosüsteemi tasandil, mille tagajärjel võivad lapsed ka ise kergemini vägivaldalla ohvriks sattuda.

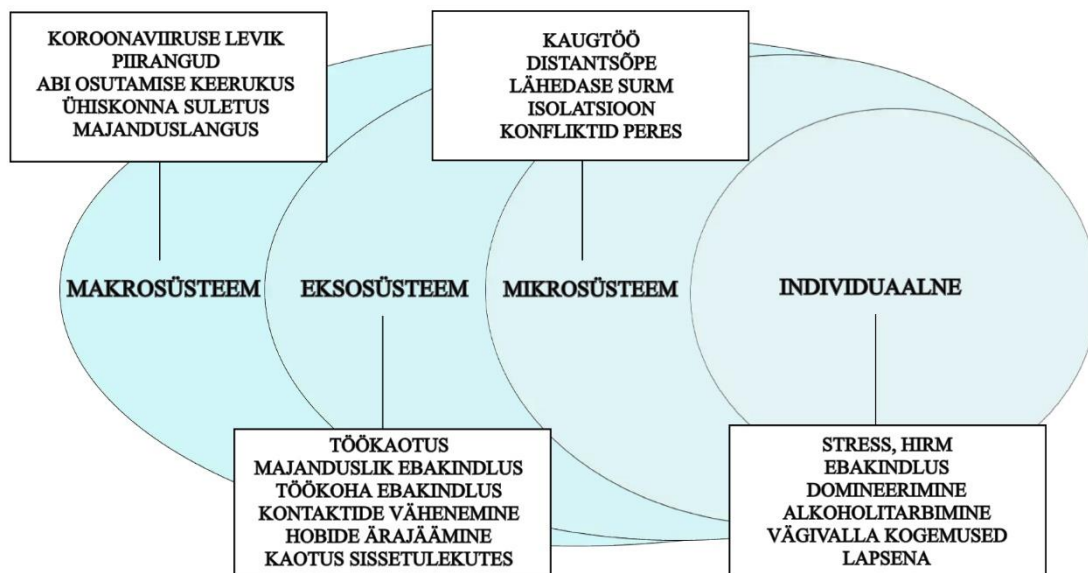
Antud juhul kujundab koroonaviiruse levikust põhjustatud kriis laste edasist arengut (Dutton, 2006). Kuigi koolid võiksid rohkem tähelepanu pöörata lapse kodus toimuvale, siis koroonaviiruse leviku ajal on see raskendatud. Läbi interneti on vähem võimalik märgata vägivaldalle viitavaid indikatsioone (sinikad, depressioonile viitavad sümptomid jm), sest säilib võimalus neid probleeme varjata. Tegu on pikaajalise mõjuga ning selle välja selgitamiseks tuleb seda edaspidi uurida.

Uurimuses selgus, et lapsed ei pöördu tihti ise abi saamiseks kuhugi. Nad tunnevad suurt vastutust enda pere ees ning kui neid on hirmutatud, et teatamise korral ootavad peret rasked tagajärjed, ei julge nad midagi ette võtta. Vägivaldses peres elava lapse puhul on tegu inimesega, kes on niigi emotsionaalselt hapras olukorras ega pruugi mõista kõike toimuvat. Seega oleks väär luua ootusi, et lapsed peaksid pereprobleeme lahendama, küll aga tuleks neid julgustada seda tegema. Sel viisil oleks võimalik avastada palju rohkem kodusid, kus toimub vägivald ning neid abistada, kuna vastasel juhul võivad lapsed toimuvat eneses hoida ning see väljendub käitumisprobleemides. Laste puhul on äärmiselt oluline, et nende peres toimuvate probleemidega tegeletaks. Sotsioökoloogilise süsteemiteooria kohaselt mõjutab inimese arengut ja edaspidist elu suuresti see, mis tema peres toimub. Siin tuleb mängu ka efekt „vägivald sünnitab vägivalda“ - kui isik on kasvanud üles sellises keskkonnas, kus vägivaldset käitumist normaliseeritakse, võib ta need väärtused endale omaks võtta. Lapsepõlves arenevad tema sotsiaalsed oskused ja toimetulek, kui aga isik on kogenud vägivalda, on tal suurem tõenäosus käituda vägivaldselt või ise ohvristuda (Decker jt, 2018). Samas kujuneb seal välja ka tema oskus käituda erinevates situatsioonides, mis hiljem väljendub mikrosüsteemi tasandil. Kui laps on kogenud vägivalda, on suurem tõenäosus, et ta hakkab ise vägivaldselt käituma (Kimball, 2015). Tekitades olukorra, kus tema suhtlemine eakaaslastega võib olla häiritud, sest ta ei pruugi nendega sõbralikult suhelda, tingib olukorra, et eakaaslased ei pruugi teda aktsepteerida. Edaspidi avaldades mõju hilisemas elus teiste inimestega suhtlemisel. Seetõttu on oluline pöörata tähelepanu koroonaviiruse ajal nendele lastele, kes kasvavad vägivaldsetes peredes.

Alati ei pruugi laps kodus saadud väärtushinnanguid endaga terve elu kaasas kanda. Selle juures on aga kriitiline roll mikrosüsteemi ja eksosüsteemi tasandil, kus tema elu mõjutab nendes keskkondades toimuv. Seega kui piirangute tõttu ei ole võimalik lapsel osaleda koolis, lasteaias või huviringis, jääb ära mõju, mida ta seal osaledes saab. Koroonaviiruse olukorras on lapsed eriti hapras olukorras, sest nad ei pruugi mõista ühiskonnas toimuva tõsidust ning on segaduses kehtestatud piirangute tõttu. Sellest tulenev frustratsioon võib veel enam vägivaldses peres elavaid lapsi panna vägivaldselt käituma, sest ta alles õpib oma emotsioone kontrollima ning teeb seda nende vahenditega, mis talle tuttavad on.

Oma töö tulemuste põhjal olen kohandanud sotsioökoloogilise süsteemiteooria koroonaviiruse leviku olukorrale ja selle võimalikule mõjutustele perevägivaldale. Sotsioökoloogiline süsteemiteooria selgitab lahti, kuidas erinevad tasandid mõjutavad üksteist ning seeläbi võib aset leida vägivaldne käitumine peres. Joonis 4 aitab lahti

mõtestada, kuidas ühiskonnas toimunud muutused ning koroonaviirusest tingitud olukord võis mõjutada perevägivalda.

Joonis 4. Sotsioökoloogilise süsteemiteooria skeem (kohandatud koroonaviiruse olukorrale)

Esmalt leidsid muutused aset makrosüsteemis, kui hakkas levima koroonaviirus. Seetõttu kehtestati ühiskonnas erinevad piirangud viiruse leviku pärssimiseks - nende mõjul aga tekkis ühiskonnas osaline suletus ja majanduslangus. Minu töö tulemused iseloomustavad kõige rohkem muutusi, mis leidsid aset eksosüsteemi ja mikrosüsteemi tasandil. Inimesed kaotasid töö või võisid tunda ebakindlust töökoha säilimise ees. See võis põhjustada muret oma majandusliku toimetuleku pärast. Ühtlasi ei olnud piirangute tõttu inimestel võimalik osaleda tavapära tegevustes ning kontaktid sõprade/tuttavatega vähenesid. Need muutused aga võisid põhjustada inimestele stressi, hirmu ja ebakindlust, millest võis alguse saada vägivaldne käitumine. Tulemustest selgus, et vaatamata viiruse levikule, mängivad perevägivalda esinemise juures siiski olulist rolli alkohol, lapsepõlve kogemused ning inimeste enda väärtushinnangud. Viiruse levikust tingitud sotsiaalsed muutused võis põhjustada konflikte pereliikmete vahel. Näiteks pidid inimesed harjuma uue elukorraldusega (kaugtöö, distantsõpe), mis võis tingida ebavõrdse tööjaotuse kodus, tekitada pingeid koormuse tõttu või võtta aega harjumiseks. Seega aitavad minu töö tulemused lahti mõtestada, millistest koroonaviiruse levikust põhjustatud probleemidest võib perevägivald alguse saada või süveneda.

Kokkuvõte

Minu magistritööst selgus, et eriolukorra ajal vähenes mõnevõrra ohvritega töötavate spetsialistide poole pöördumiste arv, kuid tõusis taas suveperioodil. Samuti näitab Politseija Piirivalveameti statistika, et abi otsimine ei langenud 2019. aastaga võrreldes. Ajutist pöördumiste vähenemist seostati asjaoluga, et inimeste elus tingis koroonaviiruse levik sellised elukorralduslikud muudatused, mille tõttu ei olnud neil mugav vägivaldsest suhtest lahkuda. Enim toodi selleks põhjuseks laste distantsõpet. Ühtlasi seostati vähest pöördumist hirmuga viiruse ees. Samas ei kannatanud viiruse leviku tõttu teenused ning nende osutamiseks leiti alternatiivseid meetodeid. Tuleb aga arvesse võtta, et hetkel on veel ajaperiood lühike ning pikaajalisi mõjusid abistamise kvaliteedile tuleb edasi uurida.

Töös selgus, et koroonaviiruse levikust tingitud elumuutused, näiteks töökaotus, võivad avaldada märkimisväärset mõju perevägivalda toimumisele. Kui inimesed on töökoha kaotanud ja nende sissetulek on langenud, tekitab see peres pingeid, mis väljendub vägivaldse käitumisena. See võib olla seotud sellega, et inimesed ei tule enda emotsioonidega toime - eeskätt on see seotud inimese endaga ning eelnevalt elus omandatud oskuste ja kogemustega. Huvitava asjaoluna selgusid olukorrad, kus vägivald vähenes või jäi ära, mida saab seostada tugevalt soorollidega, kus vägivaldne isik leidis endale väljundi mõne muu koduse ülesande näol, mida ta enne koroonaviiruse levikut ei teinud.

Laste puhul on üheks suurimaks katsumuseks distantsõpe ja sellest tulenevad muudatused. See tingib olukorra, kus harjumuspärane suhtlus eakaaslastega jääb ära. Eriti haavatavas seisundis on need lapsed, kes elavad vägivaldses peres. Selgus, et üldjuhul ei pöördu lapsed ise abi saamiseks institutsioonide või usaldusisikute poole. Elades vägivaldses peres ning olles kaotanud võimalused kodust mõneks ajaks lahkuda (kool, trenn jms) võib see laste edaspidisele arengule mõjuda negatiivselt. Esiteks peavad nad ise toime tulema enda pere probleemidega ning neil puudub koht, kuhu ära minna. Samas on nad pidevalt enda vanemate tülide keskel, mis kujundab neid ka edaspidi inimestena. Seetõttu on oluline eriti viiruse leviku perioodil tähelepanu pöörata sellistes peredes elavatele lastele, kes vajaksid abi, kuid ei pruugi seda ise otsida.

Töö raames ei ole võimalik teha üldistusi Eesti kohta, sest uuritavate valim oli väike ja vastused põhinesid kvalitatiivsetel hinnangutel. Samas aitas töö mõista paremini ühiskonnas toimunud muutuste tähendusi. Edaspidi oleks oluline uurida perevägivalda kogunud

inimeste teadlikkust ja motivatsiooni pöördumaks abiteenuste poole või pöördumist takistavaid asjaolusid. Töös selgus, et pigem pöörduvad abiteenuste poole naised. Samas võivad ohvriteks olla mehed või ka eakad, kes samuti vägivaldsest suhtest lahkumiseks vajaksid abi. Kui täiskasvanud inimesed ei taju peres toimuvat vägivalda kui probleemi, siis on see äärmiselt oluline laste seisukohalt, et seda tehtaks. Kodus nähtu ja kogetu annab lastele oskused eakaaslastega suhtlemiseks ning tulevikus pere loomisel. Seega on oluline julgustada õpetajaid, treenereid ja muid isikuid, kes lastega pidevalt kokku puutuvad, probleeme märkama ning sekkuma. Kriitiline on see eelkõige koroonaviiruse leviku perioodil, sest inimeste harjumuspäraseid tegevused on piirangute tõttu ära jäänud. Üldjuhul on aga vägivald peres progresseeruv ning ka positiivsed ilmingud vägivalda vähenemisel võivad olla ajutised, seega oleks tarvis uurida üle-eestiliselt, kui levinud on perevägivald ning milline on see olnud koroonaviiruse leviku ajal.

Summary - Specialists' Assessments of the Occurrence of Domestic Violence and the Possibilities for Receiving Help in Estonia During the Spread of COVID-19

This thesis aims to find out, based on specialists' assessments and working practices, how the restrictions set due to the spread of coronavirus (COVID-19) changed the occurrence of domestic violence and the possibilities for receiving help. For this thesis, I used both qualitative and quantitative methods. I used data from the Estonian Police and Border Guard Board domestic violence statistics and interviewed six specialists, who come into contact with victims of domestic violence daily.

During the emergency situation due to the coronavirus outbreak in 2020, the number of people turning to specialists somewhat decreased, but rose again during the summer period. Statistics from the Police and Border Guard Board showed that seeking help did not decrease compared to 2019. The temporary decrease in turning to specialists can be associated with the changes that the spread of coronavirus caused in people's life patterns, making it difficult to leave a violent relationship. The most important reason for this was children's distance learning. The decrease in turning to specialists was also associated with the fear of the virus. Nevertheless, the provision of support services were not affected by the spread of the virus, but it continued by using alternative methods (via the web, phone, etc). However, only a short period of time passed since the coronavirus outbreak, so the long-term effects on help-seeking and the quality of services may become apparent later.

It revealed from the master's thesis that life changes due to the spread of coronavirus, such as job loss, could have an impact on the occurrence of domestic violence. Job loss and a decrease in income can create tensions in the family and result in violent behaviour. This may be because people are not able to cope with their emotions - it is particularly connected with the person himself and with the skills and experiences that they have previously acquired in life. An interesting result appeared. Namely, the number of violent incidents fell during the emergency period, which can be associated with gender roles. The violent person could find an alternative way of self-realization (e.g., contributing to domestic chores) which he did not do before the spread of coronavirus.

In the case of children, one of the greatest challenges was the distance learning and the changes related to that. This leads to a situation, where the usual interaction with peers is absent. In particular, the most vulnerable are the children who live in violent homes. The

results showed that children usually do not turn to authorities or trusted people for help. Living in a violent family and losing the opportunity to leave home for a while (to school, hobby classes etc.) can have a negative impact on the development of children. First, the children face their family's problems and they have no other place to go. The children are constantly at the centre of their parents' quarrels which can degrade their well-being and negatively affect their values and behavioural patterns.

Within the framework of the thesis, it is not possible to make generalizations about Estonia, because the sample of subjects was small and the responses were based on qualitative assessments. However, this thesis helped to better understand the changes in society. In the future, it would be important to examine the awareness and motivation of contacting, as well as the reasons for not contacting the help services of people, who have experienced domestic violence. The thesis showed that it is women, who turn to support services more likely, although the victims could be men or the elderly, who would also need help to leave a violent relationship. It is also extremely important for children that the adults would perceive violence in the family as a problem - what is seen and experienced at home, gives children the skills to interact with their peers and create a family in the future. It is therefore important to encourage teachers, coaches, and other persons who are constantly in contact with children to notice the problems and to intervene. This is critical, in particular, during the spread of the coronavirus, as the habitual activities of humans have been abandoned due to restrictions. As a general rule, however, violence in the family is progressive, and positive signs of a decrease in violence can be temporary, so it would be necessary to examine, how widespread domestic violence is in Estonia and what it has been like at the time of the spread of the coronavirus.

Kasutatud kirjandus

Adams, L. M. Gell, N. M. Hoffmann, E. V. (2021). *Impact of COVID-19 'Stay Home, Stay Healthy' Orders on Function among Older Adults Participating in a Community-Based, Behavioral Intervention Study*. Sage Journals, 08.02.2021.

Altrov, R. (2007). Kultuuri mõju eestlaste ja leedulaste ruumikasutusele. Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 3, 7–33. Kasutatud: 12.05.2021. <https://core.ac.uk/download/pdf/208133042.pdf>

Belknap, J. Melton, H. (2005). Are Heterosexual Men Also Victims Of Intimate Partner Violence? National Resource Center on Domestic Violence.

Boutilier, S. Jadidzadeh, A. Esina, E. Wells, L. Kneebone, R. (2017). The connection between professional sporting events, holidays and domestic violence in Calgary, Alberta. School of Public Policy, SPP Research Papers, 10(12): 1-27.

Bronfenbrenner, U. (1981). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.

Bronfenbrenner, U. (2005). *Making Human Beings Human: Bioecological Perspectives on Human Development*. Sage Publications.

Council of Europe (2011). Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon: Istanbul. Kasutatud: 20.11.2020. <https://rm.coe.int/1680462531>

Creswell, J. W. (2013). Qualitative inquiry and research design : choosing among five approaches. Sage Journals. Kasutatud 13.06.2021. <http://www.ceil-conicet.gov.ar/wp-content/uploads/2018/04/CRESWELLQualitative-Inquiry-and-Research-Design-Creswell.pdf>

Decker, M. R. Wilcox, H. C. Holliday, C. N. Webster, D. W. (2018). An Integrated Public Health Approach to Interpersonal Violence and Suicide Prevention and Response. Public Health Reports. 2018, Vol. 133(Supplement 1) 65-79.

Douglas, E. M. Hines D. A. (2012). *The Helpseeking Experiences of Men Who Sustain Intimate Partner Violence: An Overlooked Population and Implications for Practice*. J Fam Violence. 2011 Aug; 26(6): 473–485. Kasutatud: 23.03.2021. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3175099/>

Dutton, D. G (2006). *Rethinking Domestic Violence*: UBC Press.

ECLAC-UNICEF (2020). Violence against children and adolescents in the time of COVID-19. COVIC-19 Report: Office of the Special Representative of the Secretary-General on Violence against Children.

Eesti Naiste Varjupaikade Liit (i.a). Kasutatud: 11.01.2021. <http://www.naisteliin.ee/>

Ellsberg, M. Heise, L. (2005). *Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists*. Washington DC, United States: World Health Organization. Kasutatud:01.03.2021. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42966/9241546476_eng.pdf;jsessionid=D79B7656F531B1BAAEEFBEE947A64A12?sequence=1

ERR (2020). *Liit: perevägivalda tõttu kodust lahkuma sunnitud haigestunud naised tuleks majutada hotellidesse*. ERR, 20.03.2020. Kasutatud: 18.11.2020. <https://www.err.ee/1066708/liit-perevagivalda-tottu-kodust-lahkuma-sunnitud-haigestunud-naised-tuleks-majutada-hotellidesse>

FRA (2014). *Naistevastane vägivald: kogu Euroopa Liitu hõlmav uuring*. Kasutatud: 18.11.2020. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_et.pdf

Kelly, H. (2011). The classical definition of a pandemic is not elusive. *Bulletin of the World Health Organization* 2011;89:540-541. Kasutatud: 14.12.2020. <https://www.who.int/bulletin/volumes/89/7/11-088815/en/>

Hädaolukorra seadus (17.05.2020). *Riigi Teataja I*, 17.05.2020, 3. Kasutatud: 16.12.2020. <https://www.riigiteataja.ee/akt/117052020003?leiaKehtiv>

Justiitsministeerium. Justiitsminister allkirjastas Istanbuli konventsiooni. Kasutatud: 16.12.2020. <https://www.just.ee/et/uudised/justiitsminister-allkirjastas-istanbuli-konventsiooni>

Kalmus, V. Masso, A. Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Tartu Ülikool. Kasutatud: 28.03.2021. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Karistusseadustik (03.03.2021). *Riigi Teataja I*, 2001, 61, 364. Kasutatud: 25.04.2021. <https://www.riigiteataja.ee/akt/103032021003>

Kase H. Pettai I. (2005). *Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005, Politseistatistika analüüs*: Avatud Eesti Fond. Kasutatud: 14.02.2021. <https://www.sm.ee/sites/default/files/content->

[editors/eesmargid_ja_tegevused/Sooline_vordoiguslikkus/Perevagivald/perevaegivald_lae_aene-eestis_2004-2005.pdf](#)

Kimball, E. (2015). *Edleson Revisited: Reviewing Children's Witnessing of Domestic Violence 15 Years Later*. Springer Science+Business Media New York 2015.

Kimmel, M. S. (2002). "Gender Symmetry" in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review. *Violence Against Women*, 8(11), 1332–1363.

Klophaus, V. E. (2015). *Gender Differences In The Perception Of Expressive And Instrumental Partner Aggression*. Theses and Dissertations. 1790, University of North Dakota.

Kofman, Y. B. Garfin, D. R. (2020). Home Is Not Always a Haven: The Domestic Violence Crisis Amid the COVID-19 Pandemic. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(S1), 199–201.

Koroonaviiruse andmestik. Kasutatud: 25.05.2021.

<https://www.terviseamet.ee/et/koroonaviirus/koroonakaart>.

Kottasova, I. Donato, V, D. (2020). *Women are using code words at pharmacies to escape domestic violence during lockdown*. CNN, 06.04.2020. Kasutatud: 28.11.2020. <https://edition.cnn.com/2020/04/02/europe/domestic-violence-coronavirus-lockdown-intl/index.html>

Kriis.ee (2021). 11. märtsist kehtivad üle Eesti ranged piirangud. 09.03.2021. Kasutatud: 20.03.2021. <https://www.kriis.ee/et/uudised/11-martsist-kehtivad-ule-eesti-ranged-piirangud>

Kutsekoda (2020). COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju töajõuja oskuste vajaduse muutusele. Töajõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA. Kasutatud: 04.04.2021. https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2021/01/OSKA_COVID-19_eriuuring_11.01.2021_loplik.pdf

Larance, L. Y. (2006). *Serving Women Who Use Force in Their Inimate Heterosexual Relationships: An Extended View*. *Violence Against Women*.

Lepik, K. Harro-Loit, H. Kello, K. Linno, M. Selg, M. Strömpl, J. (2014). Intervjuu. Kasutatud: 16.04.2021. <http://samm.ut.ee/intervjuu>

Linno, M. Soo, K. Strömpl, J. (2011). Juhendmaterjal perevägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks. Justiitsministeerium. Kasutatud: 15.12.2020.

https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/perevagiva_lla_juhis_kovidele_veebi.pdf

Lõvi, S. (2020). *Eestis leiti esimene koroonaviirusesse nakatunu*. ERR, 27.02.2020. Kasutatud: 20.11.2020. <https://www.err.ee/1057192/eestis-leiti-esimene-koroonaviirusesse-nakatunu>

Meetmed koroonaviiruse SARS-CoV-2 leviku tõkestamiseks. Kasutatud: 20.01.2020. <https://www.riigiteataja.ee/viitedLeht.html?id=7>

Mendoza, P. Malcom, Z. Parish, N. (2015). The Ecology of Student Retention: Undergraduate Students and The Great Recession. *Journal of College Student Retention Research Theory and Practice* 16(4):461-485.

Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon (26.09.2017), Riigi Teataja I, 26.09.2017,2. Kasutatud: 20.01.2021. <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>

Naser, A. Y. Al-Hadithi, H. T. Dahmash, E. Z. (2020). *The effect of the 2019 coronavirus disease outbreak on social relationships: A cross-sectional study in Jordan*. Sage Journals, 25.10.2020.

Ohvriabiseadus (06.05.2020). Riigi Teataja I, 2004, 2, 3. Kasutatud: 17.05.2021. <https://www.riigiteataja.ee/akt/106052020022>

Paats, M. (2010). Vägivald paarisuhtes – müüdid ja tegelikkus. Eesti Statistika Kvartalikirj. Kasutatud: 28.04.2021. http://www.naisteabi.ee/failid/Vagivald_paarisuhtes_-_myydid_ja_tegelikkus.pdf

Perez-Vincent, S. M. Carreras, E. Gibbons, M. A. Murphy, T. E. Rossi, M. A. (2020). COVID-19 Lockdowns and Domestic Violence Evidence from Two Studies in Argentina. Institutions for Development Sector, Innovation in Citizen Services Division.

Peterman, A. Potts, A. O'Donnell, M. Thompson, K. Shah, N. Oertelt-Prigione, S. van Gelder, N. (2020). Pandemics and Violence Against Women and Children. Center for Global Development. Kasutatud: 04.01.2021.

https://www.researchgate.net/publication/341654631_Pandemics_and_Violence_Against_Women_and_Children

Pettai, I. (2015). Perevägivald Eestis juristi pilgu läbi: lühikokkuvõte ekspertküsitluse tulemustest. Tallinn. Kasutatud: 24.01.2021. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Koduse_ja_soopohise_vagivalla_vahendamine_programm/tulemused-juristide_kusitus_draft.pdf

Pettai, I. Proos, I. (2015). Lähisuhtevägivald Eestis politsei pilgu läbi: üle-eestilise ekspertküsitluse tulemused. Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhtevägivaldaga tõkestamiseks Eestis projekt. Tallinn. Kasutatud: 24.01.2021. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Koduse_ja_soopohise_vagivalla_vahendamine_programm/aruanne_politseitootajate_kusitus.pdf

Politsei- ja Piirivalveameti koduleht (i.a). Lähisuhtevägivald. Kasutatud: 24.01.2021. <https://www2.politsei.ee/et/nouanded/lahisuhtevagivald/>

Politsei- ja Piirivalveamet. Lähisuhtevägivald andmestik. Päringu alusel.

Purtle, J. (2020). *COVID-19 and mental health equity in the United States. Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 17, 1–3.

Rauhaus, B. M, Sibila, D. Johnson, A. F. (2020). Addressing the Increase of Domestic Violence and Abuse During the COVID-19 Pandemic: A Need for Empathy, Care, and Social Equity in Collaborative Planning and Responses. *American Review of Public Administration* 2020, Vol. 50(6-7) 668 –674.

Riigikogu (2020). Peaminister Jüri Ratase poliitiline avaldus Riigikogus. 18.05.2020. Kasutatud: 28.11.2020. <https://www.kriis.ee/et/uudised/peaminister-juri-ratase-poliitiline-avaldus-riigikogus-18052020>

Rootalu, K. (2021). *Mis on saanud koroonakriisis majutuse ja toitlustuse alal töö kaotanutest?* Statistikaameti blogi, 07.01.2021. Kasutatud: 27.04.2021. <https://www.stat.ee/et/uudised/mis-saanud-koroonakriisis-majutuse-ja-toitlustuse-alal-tookaotanutest>

Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. Kasutatud 16.04.2021 <http://samm.ut.ee/valimid>

Siseministerium (2019). Teadlikkus lähisuhtevägivaldast kasvatab politsei väljakutsete arvu. 26.07.2019. Kasutatud: 15.04.2021.

<https://www.siseministeerium.ee/et/uudised/teadlikkus-lahisuhtevagivallast-kasvatab-politsei-valjakutsete-arvu>

Soo, K. (2010). Perevägivald Eestis – levik ja tagajärjed lõppraport: Tartu Ülikool. Kasutatud: 14.01.2021. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/paarisuhtevagivallaraaport_loplik.pdf

Soo, K. Reitelmann, E. Laan, T. (2012). Sooline vägivald ja perevägivald: käsiraamat põhikooli õpetajale. ENÜ Sihtasutus, Tallinn. Kasutatud: 14.01.2021. http://www.enu.ee/lisa/501_Kasiraamat_.pdf

Sotsiaalhoolekande seadus. (30.12.2015). Riigi Teataja I, 30.12.2015;5 Kasutatud 14.03.2021. <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005?leiaKehtiv>

Sotsiaalkindlustusamet. Naiste tugikeskused (i.a). Kasutatud: 28.11.2020. <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/naiste-tugikeskused>.

Statistikaamet (2010). Turvalisuse uuring. Metoodika raport.

Statistikaameti andmebaas. Kasutatud: 11.05.2021. <https://andmed.stat.ee/et/stat>.

Sugarman, D. E. Greenfield, S. F. (2020). *Alcohol and COVID-19: How Do We Respond to This Growing Public Health Crisis?* Journal of General Internal Medicine volume 36, 214–215.

Swan, S. C. Gambone, L. J. Caldwell, J. E. Sullivan, T. P. Snow, D. L. (2008). A Review of Research on Women's Use of Violence With Male Intimate Partners. *Violence Vict.* 2008 ; 23(3): 301–314.

Tittlova, M. Papacek, P. (2018). Factors contributing to domestic violence. *Sciendo, International Journal of Entrepreneurial Knowledge.* 2(6), 117-124.

TNS Emor (2016). Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas 2016. Kasutatud: 12.05.2021. https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/eesti_elanikkonna_teadlikkuse_uuring_soopohise_vagivalla_ja_inimkaubanduse_valdkonnas_2016.pdf.

Tur-Prats, A. (2017). Unemployment and Intimate-Partner Violence: A Gender-Identity Approach. Barcelona Graduate School of Economics.

Turvalisuse prooviuring (2018). Statistikaameti veebileht. Kasutatud: 15.04.2021.
<https://vana.stat.ee/turvalisuse-uuring>.

Tööpoliitika näitajad. Kasutatud: 11.05.2021. <https://tooturg.stat.ee/>

Töötukassa (2021). Töötasu hüvitis. 13.04.2021. Kasutatud: 01.05.2021.
<https://www.tootukassa.ee/content/toetused-ja-huvitised/tootasu-huvitis>

UNICEF (2000). Domestic Violence Against Women and Girls. United Nations Children's Fund Innocenti Research Centre, Florence, Italy. No.6-June 2000. Kasutatud: 15.12.2020.
<https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>

Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020. Kasutatud: 15.01.2021.
https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/vagivalla_ennetamise_strateegia_aastateks_2015-2020.pdf

Waddell, N. Overall, N. C. Chang, V. T. Hammond, M. D. (2021). *Gendered division of labor during a nationwide COVID-19 lockdown: Implications for relationship problems and satisfaction*. Sage Journals, 02.03.2021.

Walker G. A. (1990). *Family Violence and the conceptual politics of struggle women's movement*. University of Toronto Press.

WHO (2002). World report on violence and health: summary. Geneva. Kasutatud: 15.01.2021.
https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf

WHO (2013). Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and nonpartner sexual violence. Italy. Kasutatud: 15.01.2020.
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85239/9789241564625_eng.pdf?sequence=1

World Health Organization (WHO) Coronavirus (i.a). Kasutatud: 15.01.2021.
<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

Wu, Y. Shen, F. (2021). *Exploring the impacts of media use and media trust on health behaviors during the COVID-19 pandemic in China*. Sage Journals, 01.03.2021.

Lisa 1. Intervjuu kava (Ohvriabi)

Sissejuhatavad küsimused

Kui kaua olete töötanud sellel töökohal?

Mis on Teie põhilised tööülesanded? *Iseloomustage oma tööd*

I osa. Asutuse töö

Millist abi asutus osutab perevägivalda ohvritele?

Kuidas Teieni perevägivalda ohvrid jõuavad?

Kellega Teie või Teie asutus peamiselt koostööd teeb? (*sh politsei ja teised tugikeskused*)

Millist koostööd? Kuidas on koroonaaeg mõjutanud koostööd teiste asutustega?

II osa. Asutuse töö koroonaviiruse leviku ajal: järgmiste küsimuste puhul palun võtke arvesse nii eriolukorda kui ka käesolevat perioodi.

Palun kirjeldage, kuidas Teie töö toimus eriolukorra ajal? Kas ja milliseid muudatusi pidite oma töös tegema võrreldes varasemaga? Palun tooge mõningaid näiteid.

Paljud ettevõtted ja ka koolid läksid üle internetipõhisele töökorraldusele. Kas sellised võimalused olid ka Teil? Kuidas need toimisid?

Mis soost ja vanusest ohvrid Teie juurde tavaliselt pöörduvad? Millistel põhjustel? Kas see erines varasemast? Kuidas?

Kui palju neist on perevägivalda all kannatanud?

Kui motiveeritud on perevägivalda ohvrid abi saamisest? Kas see erines varasemast? Kuidas?

Kuidas on eriolukord ning koroonaviiruse levik mõjutanud pakutavate teenuste kvaliteeti?

Kas mõne teenuse osutamine on olnud varasemast teistmoodi ning kuidas on see mõjunud abisaamisele?: *Kas on olnud teenuseid, mida üldse ei saanud osutada? Kuidas see mõjub ohvritele? Kuidas saaks neid praeguses olukorras abistada?*

Kas ja milliseid alternatiive on teenuste osutamisel kasutusele võetud?

Kuidas toimisite (asutus toimis), kui Teie juurde pöördus koroonapositiivne või selle kahtlusega isik?

Mõeldes tagasi viimasele aastale ning vaadates tulevikku, mida on Teile (asutusele) pandeemia olukord õpetanud? Mida tuleks Teie arvates edaspidi ohvri abistamisel teisiti teha?

III osa. Vägivalla esinemine

Andmetest võib järeldada, et rohkem kannatavad perevägivalla all naised, moodustades ligi 78-79% kannatunutest. Kas ja kui tihti aga on Teie poole pöördnud vägivalla all kannatavad mehed?

KUI „JAH“: Kas ja kuidas erineb vägivald, mida kogevad mehed? Palun tooge võimalusel näiteid.

Koroonaviiruse pandeemia alguses räägiti meedias palju selle mõjust perevägivallale - ennustati, et see suureneb ning ohvritel on keerulisem abi leida. Kas ning milliseid muutusi täheldasite oma töös võrreldes varasemaga? Palun tooge mõningad näited. *Kas vägivaldal esineb rohkem? Kas korduvjuhtumite esinemine on sagedasem? Kas vägivald on läinud tõsisemaks?*

Mis Teie hinnangul põhjustab vägivaldal? Palun tooge võimalusel näiteid.

Kas ja kuidas erinesid vägivalla põhjused eriolukorra/koroonaviiruse leviku ajal? Millist rolli mängib Teie hinnangul ühiskonnas toimunu (nt töökoha kaotus, majanduslik ebakindlus, suletus, muud olmeprobleemid) vägivalla esinemisel?

Kui harilikult esineb vägivaldal rohkem pühade perioodil, siis kuidas oli see eriolukorra/koroonaviiruse leviku ajal? *Kas midagi oli teisiti?*

Millist rolli mängivad Teie arvates alkohol/narkootikumid vägivalla toimumisel? Kui tihti jõuab Teieni selliseid juhtumeid, kus üks või mõlemad osapooled on joobes? Kas siin on toimunud muutusi võrreldes koroonaaegse ajaga?

Ametliku statistika põhjal esineb vägivaldal kõige rohkem abikaasade/elukaaslaste/endiste elukaaslaste vahel, aga ka muude pereliikmete vahel. Milliseid ohvreid Teie juurde kõige rohkem jõuab? Millises sugulussuhtes nad on?

Kas ja kuidas erinevad vägivalla esinemise põhjused ning vägivalla liigid erinevas (sugulus)suhtes olevate inimeste vahel? (nt: vanem-laps/abikaasad/õde-vend)

Kas te olete pidanud aitama ka perevägivalla all kannatavaid lapsi?

Kui tihti? Kuidas see erineb täiskasvanute abistamisest?

Koroonaviiruse levik ning eriolukorra kehtestamine tingis mitmeid elukorralduslikke muudatusi (nt kodukontor, koduõpe, koondamised). Kuidas see kõik on mõjutanud laste heaolu - kas on esinenud rohkem olukordi, kus lapsed kannatavad?

Kas ja millist abi saavad lapsed, kes on ise otsesed ohvrid või näevad pealt vägivalda teiste pereliikmete vahel?

Lõpuosa

Kas Teie poole on pöördunud ka ohvrite naabrid või lähedased? Näiteks teatanud vägivallast või küsinud ise nõu?

Kui ***JAH***: Kas olete täheldanud muutusi koroonaaajal? Milliseid? Palun kirjeldage täpsemalt.

Kui ***EI***: Miks Teie arvates ümberkaudsed inimesed ei pöördu?

Mida peaks Teie arvates tegema, et perevägivalda vähem esineks? *Palun tooge võimalusel näiteid.*

Lisa 2. Intervjuu kava (Tugikeskused)

Sissejuhatavad küsimused

Kui kaua olete töötanud sellel töökohal?

Mis on teie põhilised tööülesanded? *Iseloomustage oma tööd*

I osa. Asutuse töö

Millist abi asutus osutab perevägivalda ohvritele?

Kuidas Teieni perevägivalda ohvrid jõuavad?

Kas ja kellega teie või teie asutus peamiselt koostööd teeb? *(sh politsei ja teised tugikeskused)*

Kui "JAH": Millist koostööd? Kuidas on koroonaaeg mõjutanud koostööd teiste asutustega?

Kui "EI": Mis põhjusel ei tehta koostööd?

Kui palju jõuab teie juurde ohvreid teisest linnast/maakonnast?

II osa. Asutuse töö koroonaviiruse leviku ajal: järgmiste küsimuste puhul palun võtke arvesse nii eriolukorda kui ka käesolevat perioodi.

Palun kirjeldage, kuidas teie töö toimus eriolukorra ajal? Kas ja milliseid muudatusi pidite oma töös tegema võrreldes varasemaga? Palun tooge mõningaid näiteid.

Paljud ettevõtted ja ka koolid läksid üle internetipõhisele töökorraldusele. Kas sellised võimalused olid ka Teil? Kuidas need toimised?

Kuidas on eriolukord ning koroonaviiruse levik mõjutanud ohvrite pöördumist tugikeskusesse? Kuidas on muutunud tugikeskusesse pöördujate arv (rohkem/vähem/sama palju)?

Kui motiveeritud on ohvrid abi saamisest? Kas see erines varasemast? Kuidas?

Kuidas eriolukorra ajal ohvrid tugikeskusega ühendust võtsid? Kas see erines varasemast?

Kuidas ja kas on eriolukord/koroonaviiruse levik mõjutanud abisaamise kvaliteeti? Kas tugikeskuses on võetud kasutusele alternatiivseid meetmeid? Milliseid? *Kas on teenuseid mida üldse ei saanud osutada? Miks? Kuidas see mõjub ohvrite edasisele toimetulekule ning elule?*

Mida tehti, kui Teie juurde jõudnud (pöörduda soovinud) ohver oli koroonapositiivne?

Kuidas toimisite (asutus toimis), kui Teie juurde pöördus koroonapositiivne või selle kahtlusega isik?

Miliseid meetmeid võtsite kasutusele personali ning klientide kaitsmiseks viiruse eest?

Mõeldes tagasi viimasele aastale ning vaadates tulevikku, mida on Teile (asutusele) pandeemia olukord õpetanud? Mida tuleks teie arvates edaspidi ohvri abistamisel teisiti teha?

III osa. Vägivalla esinemine

Koroonaviiruse pandeemia alguses räägiti meedias palju selle mõjust perevägivallale - ennustati, et see suureneb ning ohvritel on keerulisem abi leida. Kas ning milliseid muutuseid täheldasite oma töös võrreldes varasemaga? Palun tooge mõningad näited. *Kas vägivaldade esineb rohkem? Kas korduvjuhtumite esinemine on sagedasem? Kas vägivald on läinud tõsisemaks?*

Mis teie hinnangul põhjustab vägivaldade? Palun tooge võimalusel näiteid.

Millist rolli mängivad teie arvates alkohol/narkootikumid vägivalla toimumisel? Kui tihti jõuab teieni selliseid juhtumeid, kus üks või mõlemad osapooled on joobes? Kas siin on toimunud muutusi võrreldes koroonaeelse ajaga?

Kas ja kuidas erinesid vägivalla põhjused eriolukorra/koroonaviiruse leviku ajal? Millist rolli mängib Teie hinnangul ühiskonnas toimunu (nt töökoha kaotus, majanduslik ebakindlus, suletus, muud olmeprobleemid) vägivalla esinemisel?

Kui harilikult esineb vägivaldade rohkem pühade perioodil, siis kuidas oli see eriolukorra/koroonaviiruse leviku ajal? *Kas midagi oli teisiti?*

Kas te olete pidanud aitama ka perevägivalla all kannatavaid lapsi?

Kui tihti? Kuidas see erineb täiskasvanute abistamisest?

Koroonaviiruse levik ning eriolukorra kehtestamine tingis mitmeid elukorralduslikke muudatusi (nt kodukontor, koduõpe, koondamised). Kuidas see kõik on mõjutanud laste heaolu, kas on esinenud rohkem olukordi, kus lapsed kannatavad?

Kas ja millist abi saavad lapsed, kes on ise otsesed ohvrid või näevad pealt vägivaldade teiste pereliikmete vahel?

Lõpuosa

Kas Teie poole on pöördunud ka ohvrite naabrid või lähedased? Näiteks teatanud vägivallast või küsinud ise nõu?

Kui *JAH*: Kas olete täheldanud muutusi koroonaajal? Milliseid? Palun kirjeldage täpsemalt.

Kui *EI*: Miks Teie arvates ümberkaudsed inimesed ei pöördu?

Mida peaks Teie arvates tegema, et perevägivalda vähem esineks? *Palun tooge võimalusel näiteid.*

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Eveli Voolens,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Spetsialistide hinnangud perevägivalda toimumisele ja abi saamise võimalustele Eestis COVID-19 leviku ajal, mille juhendaja on Kadri Soo, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Eveli Voolens

25.05.2021